

Přítomnost

22
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 31. KVĚTNA 1939

ZA K 2.—

Lidé v Národním souručenství

MILENA JESENSKÁ

Příklad Václava Talicha

E. F. BURIAN

Zachraňme český tisk

JAN SKÁLA

Gibraltarský klíč

PAVEL HOFMAN

Praha jako středisko německé kultury

Ke zrušení fotbalového profesionalismu u nás

A. MRÁZ

Když všechno se mění — Pokles českého exportu — Francouzské finance — Spor o čínské koncese a japonská politika — Palestina roste opět v problém — Anglo-řecká obchodní smlouva — Opevnění Aalandských ostrovů — Školství samostatného Slovenska — Co je svatováclavská tradice — Družstevnictví — Odpověď Hlinkovu gardistovi — Odpověď Slovence — ČTK a sport — Americký filmový průmysl před krizí

ODBORNÍ LÉKAŘI

Sanatorium Dr. Borůvka

ústav pro choroby chirurgické, ženské a porody. PRAHA II.,
LEGEROVA 61/63. Telefony 212-37, 379-06, 332-38.

MUDr. ZDEŇKA NEDVĚDOVA-NEJEDLA

odb. dětská lékařka, PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14 (stanice elektr.
dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONÍN NEUMANN

odborný lékař nemocí pohlavních, kožních a kosmetiky
Praha II., Na Zbořenci 24 — třetí dům od Karlova náměstí.
Ordinuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Tel. 41.728.

Pro plastickou chirurgii Dr. RUDOLF SLUNEČKO

ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DÍČKOVA 15. (Hlávčkův palác.)

MUDr. STANISLAV TUMPACH

odborný lékař
pro chirurgii a urologii. PRAHA XII., Fochova 84 (Nám. krále
Jiřího). Ord. 15—17. Tel. 512-86, byt: 513-38.



LAZNE VE LICHOVKY u Jaroměře

Sezona od 1. března

Revma, dna, ischias, nervosy, ženské choroby
Levné jarní paušály od K 960,- za 3 týdny

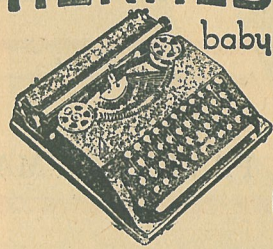
Světovou sensací

prvního řádu jsou

švýcarské psací stroje

HERMES

baby



s automatem pásky, oboustran-
ným vypínačem okraje a vel-
kou řádkovou pákou, s ele-
gantním kufíkem

JEN K 1390,-

Žádejte předvedení dalších modelů.

CHOCHOLA A SPOL.,
PRAHA, Václavské n. 23, v pasáži

»O osudu národa rozhoduje nakonec
plodnost jeho žen a počet jeho kolébek!«

Nejaktuálnější kniha dneška

Dr. OTTO SCHMIDT

NÁRODY NA ROZCESTÍ

Populační perspektivy - Populace a národní
hospodářství - Německý boj o populaci -
Francie se brání vylidnění - O příčinách
úbytu obyvatelstva atd.

Osudová váha populačních otázek leží na
nás celou tíhou. Informujte se o nich!

K 55.—



Dodá každý knihkupec!

PRAHA XII, FOCHOVA 62

Nové knihy hospodářské, politické atd.

- SVOBODA Emil Dr., Výbor prací z práva občán-
ského a z právní filosofie 24×17 cm, 311 str., váz. K 100.—
SCHMIDT Otto Dr., Národy na rozcestí. Populační
studie. 20×14 cm, 248 str., brož. K 35.—
Sborník prací k počtě šedesátých narozenin Františka
Wey. a. 25,5×19 cm, 300 str., brož. K 50.—
RUDIN Harry R., Germans in the Cameroons 1814-
1914. A Case Study in Modern Imperialism. 23×15
cm, 455 str., váz. K 120.—
MERLAT-GUITARD O., Louis-Napoléon Bonaparte
de l'exil à l'Élysée. 19×12 cm, 284 str., brož. K 18.—
Étudiants à la recherche de leur université. 22,5×16
cm, 175 str., brož. K 25.—
BLEY Wulf, Napoleon Bonaparte. Lebensroman
eines Genies. 21×13 cm, 357 str., váz. K 25.—

F. Topič, knihkupecství, Praha I., Národní 11

PŘÍTOMNOST

ukládá starati se pečlivému otci o

BUDOUCNOST

rodiny

Vhodný způsob této péče

životní pojistkou

poradí Vám **Čs. akciová pojišťovna**

Praha II., Spálená 49 - Telefony 344-41-4

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 21: F. PEROUTKA: Když všechno se mění... — MILENA JESENSKÁ: Promiňte, že
nešeptám. — V. STRNAD: Anglie a Rusko neboli zájmy a ideologie. — JAN FRANK: Rozchod armády. — JAN
ALBERT: Gdanské nečasové. — FRED TECHNIK: Muži pod Prahou. — JAROSLAV LUDVÍKOVSKÝ: O té perse-
kuci slovenských studentů. — JIŘÍ DOSTÁL—MILENA JESENSKÁ: Stačí být Čechem? — Reorganizace výboru
Národního souručenství. — Politické pozadí anglo-turecké smlouvy. — Význam Cenového úřadu. — Nesnáze v Pa-
lestině. — Zemřel vzorný starosta. — Ještě o britsko-rumunské obchodní smlouvě. — Stávka za padesát milionů
dolarů. — Zasmějte se s námi. — Slovenky odpovídají Slovence. — Odpověď Hlinkovu gardistovi.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I, NÁRODNÍ TRÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevy-
žádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku
K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la Fran-
ce et ses Colonies Frs 2.50. • Dohledací pošt. úřad Brno II. • Novinová
sazba povolena v Brně ředitelstvím pošt a telegrafů pod čís. 119.268/III.A. •
Odpovědný redaktor J. Dlabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Prítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 31. KVĚTNA 1939

ČÍSLO 22

Lidé v Národním souručenství

Německým tiskem prošla při příležitosti posledních událostí kritika našich státních poměrů. Národní souručenství, pravily německé noviny, je útvar jednak mechanický, jednak postrádá ideologického podkladu. Na první polovině tohoto tvrzení je jistě něco pravdivého. Je to pravda asi taková, jako že dešť je mokrý a saze černé. Zajisté je Národní souručenství do jisté míry útvar mechanický, jenomže nic — vůbec nic — co by stálo dnes v čele naší vlády, nepostrádalo by jisté mechaničnosti. Tato mechaničnost vyplývá prozratím z podstaty věci. Řízení našich státních záležitostí nezhroutilo se z příčin vnitřních, nýbrž bylo rázem přerušeno. Byvše přes noc postaveni před nové skutečnosti, musili jsme zařídit se v nich v dobré vůli a čestně na základně, která nám byla dána. Je přirozené, že se tady projevila jakási mechaničnost v zařizování věcí organizačních a správních, naopak je však naprosto spontánní jednotná a jednotící myšlenka, která nám vládne.

Před naléhavostí národní myšlenky ustoupilo zatím všechno do pozadí. Nenajdete dnes mezi námi člověka, který by si toho nebyl vědom. Národní souručenství je lidu právě tak nové a náhlé, jako všechno, co vrostlo za poslední dva měsíce. To neznamená, že by lidé měli k němu poměr nedůvěřivý. Naopak, všichni hledáme nové cesty, uvědomujeme si, že není času na podrobné kritiky, nýbrž na práci, že není čas na úvahy, nýbrž k jednání a že tato vláda je právě pro svou vnějškovou mechaničnost v situaci svízelné a očekává ukázněnost svého lidu. Lidé hledají cestu k ní a ona hledá cestu k lidem. Obojí se děje v dobré vůli a v řeči české. Není důvodu, proč by se tato dohoda nepodařila, pochopí-li národ, jak velmi je nutná.

Lze si ovšem přát větší trpělivosti u pozorovatelů. Sjednávání německého lidu v jedinou stranu politickou trvalo plných dvacet let, rostlo svízelně a setkávalo se s mnoha překážkami. I když je nás mnohem méně, je doba pouhých dvou měsíců krátká pro přeskupení politická, hospodářská a organizační. Není vůbec třeba, abychom byli zednáři, kulturboševici, lžihumanisté a liberálové s tajnou vůlí k moci, abychom se nebáli otevřeně prohlásit: je nám třeba klidu a času k vyřízení svých záležitostí. Nejsouce zastánci žádné minulosti, staráme se o pouhopouhou přítomnost, nejsme přece jenom kouzelníky. To mechanické v našich státních věcech musí teprve vrůst do českého života a zapustit kořeny. A lid musí pochopit, že toto je vláda, které jest mu poslouchat, poněvadž tato vláda ve svém složení zaručuje pouhou svou existencí, že pečuje o svůj národ, o naše autonomní práva a o národní svébytnost.

Kde je vůdce?

Z úst nejrůznějších lidí slyšela jsem v poslední době jakousi stížnost: je tady sice sbor vedoucích, ale ne-

máme vlastně jedinou osobu, která by se rýsovala, jako osoba vůdčí.

Nemohu se ubránit vzpomínce na rozhovor s mladým českým studentem, který jsem vedla už před mnoha léty. Hovořili jsme o systému vůdcovském a o myslence vůdčí vůbec a tu v jakési obhajobě své oblíbené představy mně zaniceně řekl: A vy si myslíte, že by český národ nemohl mít diktátora? To se velmi mýlíte. I my bychom mohli mít diktátory — ale oni si netroufají!

Vidíte, představa, že máme kdesi diktátory, kteří si netroufají diktovat, byla i v hlavě mladého, zaniceného českého fašisty, a tato představa přesně vystihuje stav tohoto národa a jeho dobrovolnou a uvědomělou kázeň. Myšlenka totálního vedení je nám vzdálena, poněvadž jsme usilovali o vedení netotální a byli jsme v této myšlence vychováni. Majíce však dnes vedení totální, nezbyvá, než žádati je, aby vládlo. Musíme se dnes smířiti s vládou rozhodnou i tehdy, budou-li nám některá její nařízení hořká, i tehdy, má-li někdo z nás jiné názory na správu věcí státních. Máme-li vědomí, že nám v čele stojí muži, jimž je myšlenka národní svébytnosti a jejího výrazu právě tak drahá, jako nám, budeme je prosit, aby vládli. Mohlo by se snad přihodit, že by je vystřídala skupina mužů, ochotnějších k poroučení, ale méně oddaná statku, který nám zbývá. Poněvadž pak přirozeně je vláda území Protektorátu jakýmsi prostřednictvím mezi zájmy Říše a zájmy českého lidu, poněvadž tato vláda má povinnosti na dvě strany a to povinnost vůči Říši a povinnost vůči nám, je v našem zájmu, abychom věděli bezpečně, že nemáme ruce poctivější, které by tento úkol plnily. Jsouce ubezpečeni, že se to děje, hodláme pod jejím vedením pracovat.

Mladí...

Přede mnou sedí několik mladých lidí. Usadili se v mé mansardě, uvařili si čaj a rozpovídali se. Mívám, příznám se, jakousi ostýchavou nedůvěrou k mladým. Neznajíce nic, domnívají se, že rozumí všemu. Tato mláďata mne však zahanbují. Znají mnohem více, než znám sama. Mají nejrůznější zájmy a ty zájmy nejsou povrchní. Mají výborně fundovaný základ k všeobecnému vzdělání a při tom — a to je vůbec nejkrásnější — pracují a učí se. Na klinikách, na vysokoškolských ústavech. Jsou to přímí a nefrázovití lidé, nezaslepení žádným stranickým urputnictvím. Jsou vážní, prostí, samostatní, chytří a proto velmi krásní. Mám po prvé před mladými lidmi radostný pocit, že se musím mnohému od nich učit, že musím být mnohem pilnější, abych s nimi udržela krok. Smutné hodiny nedůvěry a pochyb přehají z mého pokoje: národ, který má mezi mládeží tak výborné lidi, má také výborné naděje.

Co čekáte od Národního souručenství? ptám se jich. Je velmi zajímavé, co odpovídají:

Nedělte národ uměle na mladé a staré, říká mi

dvacetileté děvče. Je to násilné. Jsme ovšem rádi mezi sebou a máme ovšem mnoho společných zájmů, ale nechceme s vámi ztratit kontakt. Nechceme, aby bylo rázem přerušeno, co je v národě kulturního a aby bylo svěřeno vedení nám na úkor vašeho vyřazování. Víme dobře, že je to lákavé, příkládá-li se tolik důležitosti mladým a je nejvyšší čas, že se tak děje. Mluvívali jste s námi vždycky jako s nemluvnaty. Pro novou dobu zřejmě přicházíme v úvahu. Jsme si toho vědomi, jsme na to hrdi — ale pojďte s námi. Je jenom jedna řeč na světě: řeč slušných lidí. Na stáří nezáleží. Dáváte-li nás mladé dohromady, dobrá: ale nezapomeňte přijít mezi nás a umožněte nám, abychom my přicházeli k vám. Nedávejte neprodyšné hranice mezi nás — chceme jít společně.

Jak si představuji Národní souručenství? Dovoďte, abych užila přirovnání: venku je nepohoda a liják, vichřice a nečas. A tady stojí dům. Je pevný, i když snad není zcela zařízený. Máme na vybranou: zůstat sami v nepohodě, zmoknout a mračit se na svět, nebo vejít, skrýt se před vichřicí a současně přiložit ruce k dílu a zařizovat si ten barák, jak nejlépe dovedeme. Ovšem, že se o to pokusíme ze všech sil a těch není málo. Každý z nás něco dovede, něčemu se naučí, něco umí. Chceme mimo svoje osobní vzdělání pracovat ještě všichni na zařizování tohoto krytu před nepohodou. Uděláme, co dovedeme. Víme velmi dobře, že dnes záleží na vás, starších. Za pět let však už bude záležet na nás, mladých. Právě proto nesmíte nikdy přerušit souvislost mezi námi. Musíme pracovat v dohodě a dorozumění.

O jedno vás však prosíme: nepodceňujte nás. Pohlédte, dostala jsem s přihláškou do Národního souručenství, kterou jsem vyplnila, tento leták. Je třeba, aby byl tak nicotný? Je třeba, abyste toto předkládali mladým dívkám? Co si máme představit pod větami, jako: vy pak máte bílý šátek v rukách, když vaši milí odcházejí z domova? Národ staví muže do jedné řady, vy však buďte rozkvetlými jabloněmi atd.? Je nutný ten úpadek jakosti, který se na nás odevšud řítí? Není možno zachovati si právě dnes jakost, to nejvyšší a nejryzejší, co jsme měli? Nestojíme my mladí za zvlášť pečlivý výběr slov? A nemáte dost skutečných básníků a spisovatelů, které všechny známe a milujeme, jejichž slovo už pro nás znamená povzbuzení a které poslechneme rádi? — Tolik mladí.

Kolektiva a anonymita

Má-li stát celý národ v jedné řadě a jedné frontě, tvoří kolektiv osmi milionů a to je kolektiv veliký. Jsou lidé, kteří se necítí v kolektivu dobře, protože jsou příliš skromní a nehlukní. Asi tak: věc dobrou považují za samozřejmou a ostýchali by se tropit mnoho povyku pro ni. Nepatří vůbec mezi výtržníky; tropit výtržnosti přenechávají jiným povahám. Odjakživa bylo v českém národě málo velkohubců a to je jedna z jeho ctností, které se mohou v dnešních dobách nevyplácet. Nedovedu to vyjádřit lépe, než učinila jedna žena, která mi napsala tento dopis:

»... Je mezi námi jistě mnoho lidí dobré vůle, kteří se nikdy nesníží k zbytečnému naříkání, naopak, ztichnou ještě více, ale napřímí se pevněji a pracují tím houževnatěji a cílevědoměji. Ale o těchto lidech se poměrně málo ví. Jsou schováni v zástupech těch ostatních, takže jejich existence je skoro nepostřehnutelná a projeví se obyčejně až když je pozdě. Když zemřel Karel Čapek, umučen nízkými, ale úžasně čilými a činnými živly, měla jsem po

prvé pocit viny. Proč jsme se my, jeho přátelé a ctitelé, dovedli projevít teprve, když bylo pozdě? Bylo nás přece tisíce a tisíce! Kdybychom byli včas spojili své hlasy k jeho útěše, snad by mu byla víra v člověka dala víru k životu? Nebo by byl alespoň umíral s vědomím, že celý svět »nezhubí«.

Aktivnost hrubých lidí je obrovská a nepotřebuje povzbuzení. Naproti tomu lidé dobré vůle jsou plaší a nerozhodní. Nikdy nemají pocit, že na nich záleží, že by měli promluvit a zpravidla se nepřidají ani k žádnému celku.

A to je důvod, pro který jsem tento dopis napsala: přihlásit se k celku! Vyjít ze svého soukromí a všemi schopnostmi a vůlí dát se k dispozici dobré věci a vědět, že již nejsem sama a bezmocná svou anonymitou, ale že vědí jiní, kteří smýšlejí jako já, o mé existenci a že se mnou budou počítat, bude-li třeba. Snad mi rozumíte: přála bych si, abychom se nějakým způsobem všichni dovedli, že nejsme bezvýznamnými jedinci, ale příslušníky velké armády, která znásobuje všechno, co cítíme a chceme dobrého...«

Tady je skvěle vyjádřen problém našich dnů vůbec: jak dosáhnout, aby v obrovském kolektivu neztrácel se jedinec jako kapka v moři buď v beznaději nebo v myšlenkové pohodlnosti, a jak zařídit, aby přes ukázněnost kolektivu zůstalo jedinci vědomí, že na něm záleží, čili, že mu zůstává iniciativa jednání? Je třeba chodit od člověka k člověku, od dělníka k úředníku, od studenta k řemeslníku, od umělce k učenci, od příštípkáře k hodnostáři a opakovat znovu a znovu: Na tobě záleží. Je důležité, co děláš. Nic není lhostejné. Jsi právě tak nepostradatelný, jako každý z nás. Jsi člen kolektiva, ale na mravní a politické národní i kulturní úrovni tohoto kolektiva rozhoduje úroveň každého jeho jedince. Fakt, že jsi v kolektivu, nezbavuje tě odpovědnosti ani povinností; naopak: tvá práce ať je větší, tvoje úsilí zvýšené. Máte před sebou velkou povinnost: chránit národ před lidmi »nízkými, ale úžasně čilými a činnými«.

Representovat

Inu, co čekám od Národního souručenství, povídá dělník Alois Mrázek. Pravda, že čekáme práci a dobrou sociální politiku. Pravda, že čekáme všechno, co lid může čekat od vlády. Nemohu celkem nic nového a nic zvláštního povídat. Jenom jedno čekáme dnes jinačí, než jsme čekali vždycky: aby nás, české lidi, důstojně reprezentovalo. Víte, tohle je vláda, kterou jsme si ne zvolili a přece jsme se jí podvolili. Uznejte, že to je čin. Máme právo za něj něco žádat. Kromě samozřejmých požadavků pracujících lidí máme žádost novou: reprezentujte nás! Ba ne, nemyslím tím, že mají členové Národního souručenství chodit bezvadně oblečení, že se mají uhlazeně chovat, jezdit v drahých automobilech a úřadovat v drahých sálech. Mám na mysli duchovní reprezentaci. Nechť tato vláda jedná v každé chvíli a v každém okamžiku tak, jak čestnému a sebevědomému Čechu náleží. Nechť si uvědomí, že za ní stojí osm milionů lidí, kteří si své národnosti váží a kteří ji milují. Máme jasně na mysli, co to je, být dobrým Čechem. Vládnete-li nám, reprezentujte to, co je v nás nejlepšího. My budeme konat své nové povinnosti, ale vy důstojně hájte naše práva. Tak bych to asi řekl. Nedopusťte nikdy, aby někdo z vás jednal tak, jak by bezejmenný člen národa nikdy nejednal. To je nejvyšší reprezentace a očekáváme ji od vás. Nedomnívejte se, že jste osamělí, postavil-li vás osud v čelo milionům nejrůznějších lidí. Jsme všichni tady.

Alois Mrázku, muži téměř anonymní, postav se

před mikrofon a řekni, co jsi řekl mně: Vzdali jsme se mnohých snů, tužeb a představ. Očekáváme, kam nás zavede nová práce. Ale tolik víme: nevzdáme se nikdy svého národního výrazu a své duchovní, kulturní a citové úrovně, své české statečnosti a svého smyslu pro právo a spravedlnost, svého slušného chování a toho, čemu říkáme česká povaha. Očekáváme od Národního souručenství, že bude v tomto smyslu s námi všemi — osmi miliony — počítat. *Milena Jesenská*

poznámky

Pokles českého exportu

Novinami nedávno proběhla zpráva, že do mezinárodní soutěže houslistů, která se konala v těchto dnech v Anglii, nebyl povolán český houslista, ačkoliv jeho přihláška byla již dávno před mnoha měsíci řádně přijata. To je ovšem jen detail, ale charakteristický pro situaci. Ze zpráv České Národní Banky za měsíc duben je vidět, že právě tak se děje českému zboží v anglosaských zemích. Pokles českého exportu je již patrný i z těchto dosud sporých dat a lze předpokládat, že se projeví mocněji teprve ze zpráv za měsíc květen.

Obecně lze hospodářskou situaci v českých zemích označit jako vyčkávaní. Prodává se ovšem pro domácí trh všechno možné, protože lidé se zásobí, ale tato situace nepotrvá dlouho. Nezaměstnanost není se přirozeně třeba obávat, protože všeobecně ozbrojení uvedlo motory v činnost všude. U nás poklesla nezaměstnanost proti březnu r. 1933 o více než tři čtvrtiny a proti loňskému březnu o třetinu. Máme asi 90 tisíc nezaměstnaných, z nichž přes deset tisíc je v pracovních táborech. Nezaměstnanost nyní bude v letních měsících klesat dále, protože stavební ruch se rozvíjí neobyčejně silně. Souvisí přirozeně s útekem peněz do nemovitostí. Letos bylo vydáno v posledních týdnech jen v Praze o polovinu více stavebních povolení než loni. Z toho si lze učinit obraz o budoucí zaměstnanosti stavebního průmyslu a všech oborů, které s ním souvisí.

Je zajímavé, že přes všechnu poptávku po zásobách jsou světové zásoby stále ještě tak velké, že se nijak zvláště zatím nezmenšily. Ovšem, to jsou zásoby, které jsou převážnou většinou uloženy na mimoevropských pevninách. Surovin je stále dost, nouzi má o ně jenom Střední Evropa, která je anglosaským světem záměrně bojkotována. Velká Británie přebírá kdejaké zásoby i na evropské pevnině, směňuje svou bavlnu s Amerikou za kaučuk, zajišťuje si obilí, suroviny všeho druhu, zejména pohonné látky a železné i neželezné kovy. Britský textil po mnohaleté přestávce jde do konjunktury, neboť britská armáda objednala jeden milion uniform pro stálou armádu, kterou nyní zřizuje, a připravuje zadávky dalších dvou milionů uniform, přes půl milionu stanů a různých textilních potřeb pro pozemní i námořní armádu a pro letectvo. Objednávky se hrnou britskému průmyslu denně.

Zahraněční obchod Čech a Moravy ovšem na tomto vývoji již nemá podíl. Od 15. března 1939 nastává pochopitelně v důsledku státoprávních změn také změna našeho zahraničního obchodu, která se prozatím projevuje jen v prvních náznacích. Později budou daleko jasnější tendence, kterými se napříště bude český vývoz a dovoz řídit. Ve zmíněném údobí byl český zahraniční obchod při exportu za dvanáct set milionů korun aktivní 350 miliony korun. Z exportu připadlo na vývoz hotových výrobků téměř 950 milionů korun a skoro půl miliardy korun tvoří v celkové exportní částce výrobky ze železa anebo železo samo. V dovozu je největší položka, přes čtyři sta milionů, věnována platům za hotové výrobky, téměř tři sta milionů za suroviny a skoro 130 milionů za potraviny. Zajímavé je, že hlavním odbytištěm jsou Sudety, kam bylo vyvezeno zboží od nás skoro za 290 milionů korun a dovezeno za více než 300 milionů korun; v dovozu jde ovšem hlavně o uhlí. Do Říše samé jsme vyvezli poměrně málo, jen za 120 milionů korun a dovezli za necelých sto milionů. Ovšem, tento obchod se teprve rozroste. Celkem máme s Říší

přes třetinu (35 proc.) všeho našeho zahraničního obchodu.

Po prvé figuruje v českém zahraničním obchodu nový obchodní přítel, starý známý z vnitřního obchodu, Slovensko. Vývoz tam se rovnal dovozu — vzhledem k nesnadnému získání úhrady ze Slovenska — a dosáhl 65 milionů korun. Na Těšínsko jsme vyvezli zboží za pouhé dva miliony korun a dovezli za 27 milionů — převážně uhlí. Do samého Polska jsme vyvezli za 15 milionů a dovezli za dva miliony. Export do tak zvaných volných zemí je ještě stále značný a při tom aktivní, ale již lze pozorovat, že se zmenšuje. Poklesl na 28 proc. se 34 proc. a vynesl asi 100 milionů korun. Zato ovšem stoupl obchod do zemí clearingových (s nimiž se zboží jen vyměňuje) se 17.7 proc. na 24 proc.

Tak asi zhruba vypadá situace českého zahraničního obchodu dnes. Velmi naléhavě jsme zde doporučovali, aby byli vysláni mladí schopní lidé všech oborů podnikání i ze státní správy, aby zejména v anglosaských zemích propagovali naše zboží a brzdili odpor proti němu. Když tam říkají, že mají k nám sympatie, ať je prakticky dokazují tím, že kupují výrobky českých rukou. Pohříchu se ve věci pro různé překážky nestalo skoro nic.

Pokles zahraničního obchodu a vyčkávací taktika podnikatelů, spolu s nouzí o suroviny, jež je stále nesnadnější si z ciziny opatřit, se projevuje značným poklesem nákladní dopravy na železnicích. Počet naložených vagonů klesl asi o osminu, z některých oblastí se hlásí poklesy až o čtvrtinu a zdá se, že tento vývoj dosud není ukončen. Poněkud se asi zlepšil situace nákladní dopravy, zvýšenou těžbou uhlí a zaměstnaností kovoprůmyslu a strojního průmyslu, který má velké množství objednávek ze Sudet a z Říše, takže jeho zaměstnanost je zaručena. U strojirek panuje ovšem, pokud jde o ostatní export, nejistota. Podnikatelské úvěry, se u Národní banky a u ostatních bank zatím nežádají, podnikatelé vyčkávací, co bude dál. Předpovědět to ovšem nikdo dnes na světě nedovede. V průmyslu kamene a zemin jsou nejspíše vyhlídky, papírenský průmysl ztratil skoro všechny export, nemá dnes v českém území surovinu a je o ni nouze. Nezaměstnanost v papírenském a tiskařském průmyslu roste a činí asi 40 až 50 proc. úhrnného stavu. Oděvní průmysl je velmi dobře zaměstnan pro vnitřní trh, protože lidé se zásobí, export je zmenšený a nejistý. Neví se, zda se podaří opatřit novou surovinu, speciálně vlnu a bavlnu. (Jak známo, Američané sice mají bavlny nadbytek, ale než by ji prodali do střední Evropy, raději ji páli. Podobně tomu je i s vinou; o kávě a podobných produktech ani nemluvě.) Kožedělný průmysl má značné zakázky doma, export však ustává. Sklářský průmysl je postižen značně, protože i již vypravené zboží bylo z ciziny vráceno, objednávky stornovány skoro všechny vůbec. Do Říše sotva bude náš sklářský průmysl moci více vyvážet, protože v sudetských zemích získala Říše sklářského průmyslu dost. Zbývá snad něco nadějí do clearingových zemí. Anglosaské země jsou zřejmě skoro úplně ztraceny. V textilu, který má okamžitě značné množství objednávek pro domácí trh, závisí vývoj další zaměstnanosti, podobně jako u oděvního průmyslu, na dovozu surovin. *Cis*

Zachraňme český tisk

Situace v českém grafickém průmyslu, v podnicích novinařských a knihtiskařských, je tak vážná, jako ještě snad nikdy nebyla. Nejde jen o existenci tisíců lidí, redaktorů, zaměstnanců v kancelářích tiskáren a redakcí, typografů a pomocného personálu všeho druhu, se všemi důsledky pro další tisíce lidí, kteří závisí na jakés takés prosperitě tohoto významného průmyslového odvětví. Jde v pravém slova smyslu také o velmi vážné zájmy národní. Český tisk je ohrožen, údery doby ho zasáhly přímo do srdce. Nejprve vyslechněte fakta.

Změna státoprávního postavení českého národa zmenšila odbytiště pro český psané noviny o více než o třetinu a současně způsobila obrat ve zpravodajství, vlastně v celém stylu, kterým byly až do nedávna české noviny dělány. Velké listy měly zahraniční korespondenty, kteří byli již všichni propuštěni. Nejen proto, že telefonování, telegrafování ze vzdálených zahraničních měst je nyní již přesprávně dražší pro české noviny, ale především proto, že noviny otiskují o zahraničních událostech v důsledku změněných poměrů cenzurních a státoprávních jen ty zprávy, které

jim byly dodány úřední cestou. Je pochopitelné, že jiné zprávy otiskovat nemohou a proto tedy o ně nemají zájem. Jinými slovy nemají ani prostředky, ani další zájem na tom, aby takové zpravodajství platilo, když je nemohou pro noviny užít. To vedlo ovšem také k poklesu zájmu o noviny.

Poklesly proto značné příjmy časopisů z předplatného i z volného prodeje. Poklesy jsou nestejně a pohybují se mezi čtvrtinou až polovinou dosavadních příjmů. Současně poklesla inserce přímo katastrofálním způsobem. Obchod nemá dnes zájmu na tom, aby nabízel své zboží, protože lidé mu přímo zboží rvou z rukou a platí hotově, ba předem. Některé továrny mají dnes zaplacenou dodávku zboží — látek, nábytku a různých předmětů denní potřeby — na více než na rok předem. Zahraniční inserce, jež nebyla ovšem nikdy příliš významná, zmizela docela. Pokles příjmů za inserci dělá asi 40—50%, u některých časopisů inserce je dnes již téměř bezvýznamným zdrojem příjmů. I velmi známé a rozšířené časopisy, jež měly do nedávna náklad mnoho desítek tisíc výtisků, na náklady přímo statistické, prodělávají, a jejich komerční ředitelé s obavami hledí vstříc okamžiku, kdy všechny rezervy budou vyčerpány a kdy jim prostě dojde dech.

Až dosud pomáhaly deníkům hradit jejich nedostatečné příjmy knihtiskárny a tiskárny včubec, nájemné z domů a obchodů a jiné průmyslové podnikání, jež bylo zařazováno obvykle do stejného novinářského koncernu, aby hradilo ztráty časopisů, anebo alespoň jim usnadňovalo slušnou existenci. Příjmy tiskáren klesly však rovněž asi o polovinu a budou velmi pravděpodobně klesat dále. Nových knih se tiskne málo, propagační komerční tiskopisy, jež mívaly statistické náklady, stávají se v tiskárnách již skoro neznámou věcí. Nač propagovat odbyt zboží, když lidé se o ně rvou a jsou rádi, ba vděční, když jim je průmyslník nebo obchodník prodá? Tiskárny měly také pěkné příjmy z tisku různých časopisů, vydávaných odborovými organizacemi dělnickými a úřednickými, anebo spolky a institucemi úředními, veřejnými i soukromými. Odborové organizace se nyní slučují a tím se slučují jejich časopisy, čili namísto několika dosavadních časopisů (jejichž náklad tak jako tak klesl v posledních týdnech průměrně pod polovinu), bude napříště časopis jeden. Tisky úředních publikací, nemoenských pojišťoven, odborových organizací, spolků, veřejných i poloveřejných institucí s desítkami tisíc, někdy stovkami tisíc členů, kteří povinně odebírali po výtisku časopisu nebo publikace, byly skoro úplně zastaveny. Jedna tiskárna hlásí, že za pouhé dva měsíce ztratila tisk 33 časopisů, z toho dvou deníků, které zanikly.

Jaké jsou důsledky? Počet typografů, kteří ztratili práci, dosahuje již 35% všech typografů, kteří loni byli zaměstnáni. Tiskárny propustily ve stejném měřítku pomocný personál, také některé redakce omezily počet redaktorů a kanceláře tiskáren počet kancelářského personálu. Ovšem, zatím ještě na redaktory a kancelářský tiskářský personál nepříšlá pohroma v tom rozsahu, jako na sazeče, ale nestane-li se v nejkrajší době vše, co je možné učinit pro zvýšení příjmů tiskáren a novinářských podniků, nepostačí dosavadní systém snižování redaktorských platů. Již dnes je nezaměstnáno asi 70 redaktorů z povolání, na 170 redaktorů je ve stavu výpovědi a lze předpokládat, že do konce roku se ocitne buď přímo bez zaměstnání, anebo ve stavu výpovědi asi 200 redaktorů z povolání.

Jak bylo již řečeno, sazečů je bez práce asi 35%, což znamená celkem 2800 nezaměstnaných typografů. Cifra 50%, která se tu a tam uvádí, je přehnaná. Ujednáním mezi tiskárnami, jež bylo podporováno úředním nařízením, bylo nezaměstnanosti typografů — alespoň do budoucna — čeleno tím, že bylo zastaveno přijímání sazečských učňů do 13. května 1940. Ovšem, učňové se prakticky v poslední době skoro nepřijímali. Dále byla zkrácena pracovní doba v tiskárnách ze 47½ hodiny na 40 hodin a bylo zakázáno dávat sazečům a tiskařskému personálu výpovědi. Na Moravě byla zásahem německých úřadů zkrácena pracovní doba koncem března dokonce na 34 hodiny týdně. To ovšem není úleva pro tiskárny, protože mají pak nadbytek personálu, který počnou proponštet, jakmile tyto zakazy budou uvolněny. Do nekonečna ovšem nelze také platit deficitů a tak lze předpokládat, že nejprve počnou zanikat malé tiskárny anebo ty podniky, které nemají dosti rezervních fondů. Na dlouho však nevydrží tuto situaci ani

velmi dobře fundované a přímo do nedávna za »mamutí« označované velkotiskárny.

Rychlá pomoc je nutná. Záchrana může přijít jedině od české vlády, která však nemusí sahát k zdoluhavé cestě vládních nařízení nebo zákonů, nýbrž prostě může si představitelé tiskařského průmyslu povolat a dát jim ústní nařízení. Bohužel totiž spekuluji dva velké tiskařské koncerny s tím, že »vydrží s dechem« déle než ti ostatní a že, až ostatní noviny zaniknou, si pak tyto dva koncerny vynutí zvýšení cen a takovou úpravu, aby jim vydávané noviny byly rentabilní. Tím ovšem padne většina českého tisku a s ním ztratí existenci tisíce sazečů, tiskařského a kancelářského personálu, příbuzných odvětví a několik set redaktorů z povolání.

Není možné vydávat večerníky po 20 až 30 haléřích, když již není z čeho na ně doplácet. Svěstojná cena takového večerníku, když vychází z tiskárny, je asi 13 haléřů. Kde však je provise prodavačů, kamelotů, obchodníků, kde jsou daně, dávky, poštovné, režie administrativní a redakční? To nelze prostě unést, když zmizela rentabilita přidružených podniků, když zanikla inserce a velká část ostatních příjmů, z nichž bylo na noviny dopláceno v minulých letech. O ranicích, jejichž cena se pohybuje mezi 30 až 80 haléři, platí skoro totéž.

Jediná pomoc je tedy v tom, že by vláda prostě nařídila dohodu všem vydavatelstvím novin, která by ustanovovala, že tak zv. »večerník« musí mít nejméně 4 strany a musí stát 50 haléřů, tak zv. »raník« pak musí mít nejméně 8 stran a musí stát nejméně 80 haléřů až 1 K. Současně by bylo možno naříditi, že večerníky smějí být vydávány nejdříve až ve dvanáct hodin v poledne a raníky nejdříve až v deset hodin večer. Tímto jednoduchým ustanovením by se také konečně udělal v českém novinářství pořádek. Německé noviny si jak po stránce cenové, tak i vydavatelské, to ovšem zařídily v říši i u nás samy.

Není jisté potřebí se příliš rozpísat o významu českého tisku a o tom, co znamená a bude znamenat právě dnes. Není také třeba vykládat, že nelze připustit zanik všech novin, že zde musí být zachován štáb školených sazečů, tiskařů a redaktorů. To všechno dovede si každý promyslet sám. Uvážíme-li však, že již nyní zaniklo téměř 3000 periodických časopisů a že dosud vychází asi celkem 1400 periodických časopisů, v čemž je zahrnuto asi 50 deníků (ovšem včetně hlavičkových listů), dále 170 týdeníků a čtrnáctideníků a 1200 odborných a odborových časopisů, pak jistě není třeba mnoha dalších slov. I přes všechna opatření zanikne ještě tak jako tak mnoho set časopisů v důsledku sloučení tělocvičných organizací a následkem spojování spolků a odborových organizací.

Nelze naříditi zvýšení inserce, ani vyšší zaměstnanost tiskáren. Lze však naříditi, aby za noviny byly placeny spravedlivé ceny. To však spěchá. Je tu velmi vážné nebezpečí v prodlení. *Dr. Jan Skála*

Francouzské finance

Podle posledních úředních publikací vydaných francouzskou vládou se dá soudit, že situace francouzských financí se letos proti loňsku zlepšila. Příznakem toho mimo jiné jest, že zmizelo podhodnocování franku v neúřední výměně valut. Disagio v neprospěch franku zejména v poměru k libře a dolaru bylo totiž ještě do nedávna dosti vysoké. Od loňského listopadu však se začal návrat zlata do Francie a tato repatriace uprchlých kapitálových rezerv stále trvá. Vyrovňovací měnový fond, který byl vládou určen speciálně k ochraně franku proti disagiu a kursovým výkyvům, neutrpěl již žádné další ztráty a vzrostl v únoru na 15 miliard franků. Také vnitřní důvěra se patrně upevnila, jak lze pozorovat na opětovném přírůstku na vkladech, které jen u bank za března stouply o 4.6 miliard franků. Celková situace státních financí je rovněž snazší, peněz je dosti, takže úrok za hotové peníze klesl ze 3% na 1%. Kursy rent stoupají a částečná konverze některých státních papírů, jež byla provedena na zkoušku, se zdařila, takže v jednom bloku obligací klesla úroková sazba ze 7% na 5%, což již je dnes téměř evropský normál. Nezaměstnanost proti loňsku je menší, avšak ceny životních potřeb stouply asi o 13% proti stejné

mu údobí loni. To souvisí ovšem především se zvýšeným zbrojením, které se také projevuje stoupáním produkce oceli. V březnu vyrobila Francie 668 tisíc tun oceli v srovnání s 511 tisíci tun před rokem. Objednávky pro armády projevují se ve zvýšené výrobě textilu, jejíž objem se rozšířil o 16% proti minulému roku a ve stoupající produkci automobilů, která se proti loňsku zvýšila o 20%. Toto zlepšení přišlo také k dobru státní pokladně, jejíž příjmy z nepřímých daní za duben stouply v porovnání s rokem 1938 o 21%. Celkem lze ovšem říci, že nejde o žádný zlepšení všeobecné hospodářské situace, protože francouzský export se podstatněji nezvýšil, zůstává pasivní, čili že i tento vývoj francouzských financí souvisí především se zvýšeným zbrojním tempem. Cis

Spor o čínské koncese a japonská politika

Za nynějšího evropského napětí přirostl také spor mezi Japonskem na jedné straně a Anglií, Francií a Spojenými Státy na druhé straně o mezinárodní koncese v některých čínských městech. Je to vleklý průvodní zjev japonsko-čínské války a nyní snad i odraz poměrů evropských. Japonsko si stěžuje hlavně na to, že v těchto koncesích bují protijaponská činnost, a pokouší se čelit tomu jednak diplomaticky, jednak i vojenskými zásahy. Nejvýznamnější krok v tomto směru učinilo 12. května na ostrově Kulangsu, poblíž pobřežního města Amoy. Tento ostrov je mezinárodní koncesí; den před japonským zákrokem byl tam zastřelen Čínan, který byl v japonských službách, a tímto činem odůvodnili Japonci svůj zákrok. Mluvčí japonského námořnictva v Šanhaji potom prohlásil, že podle jeho mínění je obsazení Kulangsu jen dočasně, ale že potrvá tak dlouho, dokud místní úřady nerozšíří svou součinnost s japonským loďstvem. Dne 15. května ohlásil japonský generální konsul v Amoy pět požadavků, které musí být splněny, než bude případ urovnán, mezi nimi požadavek, aby japonská policie mohla na ostrově kontrolovat nepřátelské živly. Anglie, Francie a Spojené Státy odpověděly na tento krok mimo diplomatický protest také námořní demonstrací; vyloďily na ostrově tři námořní oddíly asi po čtyřiceti mužích. Podle zprávy z Kantonu z 18. května Japonci pak ostrov vyklidili. Tato informace však asi nebyla pravdivá, neboť podle pozdějších zpráv jednali námořní velitelé anglický, francouzský, americký a japonský o likvidaci případu, při čemž se vyskytl návrh, aby všechny čtyři mocnosti odvolaly své námořníky zároveň. Z toho je vidět, že aspoň část sil, které Japonci vyloďili, je ještě na ostrově. Při vyjednávání Angličané žádali, aby Japonci odvolali z ostrova všechny své síly, čemuž se Japonci vzpírají. Japonské loďstvo zahájilo blokádu ostrova a snad i jiných částí čínského pobřeží. K tomu se přidružila příhoda s anglickým dopravním parníkem Ranpura, který byl zadržen poblíž Honkonu japonskou torpedovkou. Japonští důstojníci vstoupili na palubu a žádali kapitána o lodní průkazy. Vzdálili se teprve, když dvě britské torpedovky z Honkonu přijely anglickému parníku na pomoc.

Japonské stanovisko vyložil 24. května úředník tokijského ministerstva zahraničních věcí; řekl, že koncese nejsou výsostným územím svých držitelů, nýbrž že v nich jen někdejší čínská správa byla nahrazena správou cizí. Tím však nebyla čínská výsostná práva dotčena a Japonsko se domáhá dozoru nad těmito oblastmi tímž právem, jakým dozírá na ostatní čínská území, která vojensky obsadilo. Protijaponské činnosti na koncesních územích zabrání Japonsko v případě potřeby i vojensky.

Konflikt v Kulangsu je zatím největší tohoto druhu, ale nebyl jediný. Tak na příklad už předtím, 9. května, zakročila japonská policie v mezinárodní koncesi v Šanhaji, kde zatkla a odvezla několik Čínanů. Úřady v koncesi mezinárodní, jakož i v koncesi francouzské, za dva dny na to, 11. května, vydaly vyhlášku, v níž varují obyvatelstvo před politickou činností. Japonsko se také domáhá reformy obecních správ v koncesích, t. j. japonského zastoupení v těchto správách. Vyslovilo tento požadavek, pokud jde o Šanhaj, v memorandu britskému a americkému velvyslanci v Tokiu ze dne 3. května.

Japonské stanovisko k událostem evropským zatím není, jak se zdá, ustáleno. Japonsko je vázáno k Německu a k Itálii paktem proti kominterně, který však mluví jen o politické součinnosti proti komunismu, nikoli o politické

a tím méně vojenské součinnosti ve věcech jiných. Zvláště od německo-italského vojenského spojení, stvrzeného v Berlíně 22. května, se tedy zcela přirozeně naskytá otázka, jak se zachová Japonsko. V zahraničním tisku se psalo, že v tomto ohledu není v japonské vládě jednoty: strana vojenská prý si přeje přímého vojenského spojení s Německem a Itálií, kdežto strana starších politiků a diplomatů, k níž prý náleží i ministerský předseda Hiranuma, není pro tak úzký svazek. Dne 20. května zasedala v Tokiu kabinetní rada, která podle úřední zprávy učinila v této věci zásadní usnesení, ale jaké to usnesení jest, nebylo oznámeno. O japonských názorech mluví tedy zatím jen několik sporých oficiálních nebo polooficiálních projevů z poslední doby.

Ministr zahraničních věcí Arita prohlásil 5. května na přednášce v Tokiu, že japonské vztahy k Německu a Itálii se stále víc a více zesilují v oblasti kulturní a hospodářské, ale připojil, že cesta japonského imperia je zvláštní a že se liší jak od totalismu, tak od demokracie. Japonsko se hodlá věnovati zajištění míru a prosperity v Asii podle směrnic své nezávislé politiky a v duchu paktu proti kominterně, který však nevidí nepřítel v žádné zemi. Téhož dne řekl zástupce ministerstva zahraničních věcí novinářům, že Japonsko má svou, nezávislou zahraniční politiku, která není namířena ani proti táboru demokratickému, ani proti bloku totalitnímu.

Po milánské schůzce Ribbentropové s Cianem mluvil 8. května před novináři o německo-italské smlouvě ministr války Itagaki a řekl, že duch, který vedl k uzavření paktu proti kominterně, má kořeny velmi hluboké. Proto, jestliže si Německo a Itálie budou přát, není vyloučeno, že Japonsko uzavře vojenskou smlouvu s mocnostmi osy. Mluvčí ministerstva zahraničních věcí při téže příležitosti řekl, že japonská politika se nemění v tom, že chce posílit pakt proti kominterně, ale neodpověděl na otázku, zdali tato politika nějak souvisí s vojenskou smlouvou. Konečně mluvil téhož dne i ministr zahraničních věcí Arita k zástupcům provinčních správ a rovněž řekl, že Japonsko zamýšlí zesílit pakt proti kominterně a čelit mezinárodnímu napětí se svého autonomního stanoviska. Ačkoli soupeření Anglie a Francie s Německem a Itálií je velmi vážné, nemůže si prý ministr představit, že by se nyní akutně zhoršilo. Dodal však, že Japonsko by nemohlo brát na lehkou váhu dohodu mezi Anglií a Ruskem, ani kdyby se nevztahovala na Dálný východ.

List, který je považován za tlumočnicka názorů armády, »Kokumin Šimbun«, napsal 10. května, že Japonsko není vazalem ani Německa, ani Itálie a že by proto vítalo dorozumění s Anglií, kdyby si jen Anglie neosobovala postavení ochránce starého řádu a spolupracovala na vybudování řádu nového. Nová a nezávislá diplomacie Japonsku velí spolupracovat s těmi mocnostmi, které s ním chtějí budovati nový řád ve východní Asii. Týž list se 12. května zmínil o německých a italských dodávkách do Číny. Z. S.

Palestina roste opět v problém

Není již pochybností o tom, že pobouření, které bylo vyvoláno mezi židy po celém světě pro obsah Bílé knihy, o které jsme zde minule referovali, povede k politickým důsledkům. Znepokojení však není jen mezi židy, ale také mezi Araby, kteří by v celku byli ochotni přijmout statut, navrhaný Bílou knihou, ale obávají se, že Velká Británie, jako se to stalo již několikrát, opět své návrhy změni. Palestina tedy znovu roste v problém, který nebude mít význam jen pro židy, nebo v širším slova smyslu politický význam v britské vnitřní politice, ale do jisté míry se projeví také v politice světové. Jde tu o věc, která se může státí velmi nepřijemným kamenem úrazu v britských snahách po získání sympatií v arabském světě a mezi mohamedány vůbec. A že toto právě je smysl velkých ústupků, jež chce učiniti v neprospěch židů a ve prospěch Arabů britská vláda, není již po tom všem, co o věci bylo řečeno v britské sněmovně lordů i v dolní sněmovně a po obsáhlé diskusi v tisku, pouhá domněnka.

»Prohlášení příští politiky britské vlády v Palestině« (Statement of the Government future Policy in Palestine), jak se oficiálně jmenuje tato Bílá kniha, která již byla rozeslána po celém světě, je velmi zajímavé i se všeobecného hlediska. Tato úřední publikace je založena na třech hlediscích: ústava, přístěhovalectví, půda. Na začátku se prohlašuje, že nikdy — ani za časů Balfourovy

deklarace z roku 1916 o zřízení židovského národního domova v Palestině — nebylo úmyslem britské politiky zříditi ryze židovský nezávislý stát. Ined se však dodává, že také arabský požadavek, aby Palestina se stala ústavně arabským státem, není oprávněný. Nová ústavní situace se má vytvořit tak, že do pěti let by židé a Arabové postupně nahrazovali britské úředníky v jednotlivých departementech dosavadní palestinské administrativy a vytvořili pak radu, které nakonec může být přiznán charakter vlády palestinského státu. Tato rada by postupně z britských rukou v tomto pětiletém údobí přebírala výkonná práva, při čemž mají být chráněna »britská obchodní a strategická práva«.

Přistěhovalectví židů se omezuje na deset tisíc osob ročně a dodatečnou kvotu pětadvacet tisíc, celkem tedy pětasedmdesát tisíc osob, další přistěhovalectví židů je možné jen po souhlasu arabských představitelů v administrativě palestinského státu. Poměr mezi židovskými a arabskými představiteli se určuje na základě poměru 1:2. Vysoký komisař britskou vládou jmenovaný má jediný právo dávat souhlas k převodu nemovitého majetku z arabských či jiných rukou do židovských rukou a může veškeré přesuny v majetku půdy, ať zemědělské, ať jiné, zakázat anebo upravit.

Bílá kniha podává pak neoficiální přehled vývoje situace. Balfourovou deklaraci z roku 1916 na základě služeb, které byly prokázány Dohodě při vedení války vynikajícími židovskými osobnostmi (zejména prof. Brodetskim a jinými), byl zřízen »židovský národní domov« v Palestině ve formě teritoriálního mandátu pod britskou administrativou. Významu nabylo toto zvláštní zřízení teprve tehdy, když namísto jediného impulsu, sionismu, který vedl židy k přistěhovalectví do Palestiny, nastal protižidovský tlak v některých evropských státech po roce 1933, který se od té doby stále zostřuje. Již v květnu roku 1936 si toho byli Arabové vědomi, protože počet židovských přistěhovačů rychle rostl a Jerusalemský velký mufti — hlava mohamedánského náboženského světa v Palestině se sídlem v Jerusalemu — zahájil akci proti židovskému přistěhovalectví. Akce nabyla rychle divokých a násilných forem.

Britská vláda hledala řešení v tom, že poslala do Palestiny královskou komisi s lordem Peelem v čele.

Tato komise podala tak zvaný »Peel Report«, velmi obsáhlou studií, která se končí návrhem na rozdělení Palestiny na stát židovský, na stát palestinský a na pásmo britského zájmu, jež by obsahovalo svatá místa, pruh země k moři, Haifu a několik míst ke zbudování strategických opěrných bodů pro válečnou moc Velké Británie. Tento návrh na »partition« (opětně obdoba návrhu Runcimanova) byl odmítnut jako nepřijatelný oběma zúčastněnými stranami a přijat jen britskou vládou. Po prudké akci, kterou po celém světě začali židé proti britské vládě, po arabských výtržnostech a projevech krajního odporu s obou stran, počala britská vláda váhat s provedením tohoto rozdělení. Povolila a poslala ještě jednu komisi, která měla shánět »fakta« (Fact-finding Commission) a nato byla svolána letos — s velkým zpožděním — palestinská konference do Londýna, která se skončila neúspěchem pro odpor Arabů i židů.

Židé nyní vytýkají britské vládě, že úplně postavila na hlavu smysl Balfourovou deklaraci a práv, jimiž bylo vybaveno palestinské mandátní území, a že tím se židé odsuzují, aby na věky zůstali v Palestině menšinou. Trpce si stěžují, že britská vláda zaručuje Arabům, že nikdy nebudou poddanými židovského státu, ale prakticky vlastně se židů dělá občany arabského státu, ačkoliv židé nikdy nechtěli nad Araby panovat, a jde o židovskou zemi. Hlavní židovská kritika se soustřeďuje asi do těchto tří bodů: 1. Židům se znemožňuje právo svobodného návratu do Palestiny, 2. zakazuje se jim, aby se usadili kdekoli v Palestině a 3. znemožňuje se jim svobodný vývoj národního života.

Arabové jsou, jak se zdá, ochotni toto řešení přijmout, protože jim je ostatně prospěšné, ale nemají dosti důvěry k britské vládě, že opětne nezmění svůj názor a že nenahradí Bílou knihu jiným plánem. Podkladem arabského odporu vůči židům ovšem je, že Arabové zvykli si za staletí považovat Palestinu za arabskou zemi a jsou ovšem proti židům zaujati jednak z důvodů rasového odporu, náboženské nesnášlivosti a fanatismu. Kromě toho nacionální a totální myšlenky pronikly silně do arabského světa pod vlivem současné rozhlasové a jiné propagandy a to

také vede k odporu proti Velké Británii a speciálně ovšem proti židovským přistěhovačům, valnou většinou uprchlíkům z totalitních států. Arabové ani nepopírají, že na židovské kolonizační země také hospodářsky profitovali, ale chtějí, aby Palestina byla zemí pod arabským panstvím, nikoli aby se stala židovským státem.

Nejde o maličkost, nejenom proto, že židovská akce je britské vládě již nyní nepřijemná, ale hlavně proto, že mohamedánský svět sleduje tuto věc se zvláštním zájmem a velmi kriticky k Velké Británii. Přes pozměňovací návrhy, které byly jak v domě lordů, tak v poslanecké sněmovně k návrhům, jež obsahuje Bílá kniha, již ve velkém množství podány zástupci oposice, dá se očekávat, že vláda se sotva odhodlá tentokrát alespoň pokud jde o literu zákona k novým změnám. Souhlas obou sněmoven již obdržela. Za dané evropské situace jsou britské zájmy na kladném chování mohamedánského světa k britské politice mimořádně mocné.

Dr. Moll.

Anglo-řecká obchodní smlouva

Velká Británie pokračuje ve své tak zvané »obkličovací politice« rychlým tempem také na poli obchodně-politickém. Po zájezdu britské obchodní mise do Rumunska je nyní na cestě balkánskými státy předmětem britské pozornosti Řecko. Sir Frederic Leith-Ross je právě v Athénách s touže misí, která úspěšně jednala s rumunskou vládou, a zahájil již porady s řeckým ministerským předsedou Metaxasem, s řeckým guvernérem Národní banky a s ministrem financí. Jak se zdá, poskytne Velká Británie půjčku (v librách) také Řecku, aby mu umožnila financovat import britského zboží a kromě toho byla uzavřena dohoda o měnovém poměru, která je pro Řecko výhodná. K podrobnému ujednání zatím ještě nedošlo, ale připravuje se nová obchodně-politická smlouva s Řeckem, k jejímuž dojednání byli již pozváni řečtí experti do Londýna. Tato cesta Leith-Rossova je také charakteristickým příspěvkem k poznání britské politiky a k hodnocení současné mezinárodní situace.

Moll.

Opevnění Aalandských ostrovů

Finsko se počátkem letošního roku dohodlo se Švédskem, že opevní několik ostrovů v Aalandském souostroví, které leží v Baltickém moři a ovládá vstup do Botnického zálivu. Aalandské ostrovy náležely původně Švédsku, které je roku 1809 postoupilo Rusku. Po válce připadly Finsku, ačkoli se jejich obyvatelstvo domáhalo návratu pod švédskou svrchovanost. Tato žádost byla roku 1920 postoupena Společnosti národů, která však rozhodla ve prospěch Finska. Až do letoška zůstaly ostrovy vojensky nechráněny. Finsko a Švédsko si pro svůj plán především zajistily souhlas států, které se roku 1920 účastnily jednání o aalandské otázce, jakož i souhlas Německa. Německo svolilo s podmínkou, že Finsko i Švédsko zůstanou v jakémkoli konfliktu přísně neutrální. Věc byla pak předložena květnovému zasedání rady Společnosti národů v Ženevě, kde však do ní zasáhl Sovětský Svaz a žádal, aby jednání bylo odloženo. Odůvodnil svůj návrh tím, že Finsko neodpovědělo přesně na jeho dotaz, jakého druhu má být opevnění a kolik vojska má být přístě na ostrovech umístěno, odvolávajíc se na to, že jde o vojenská tajemství. Ve švédském tisku se při této příležitosti ukazovalo na to, že Sovětský Svaz dostal už v lednu, podobně jako jiné státy, vyznění o finsko-švédském úmyslu, ale nereagoval a teprve 19. května se dotazoval na podrobnosti. Obrát v sovětském postupu nepochybně souvisí se změnou evropskou situací. Vynořila se domněnka, že Rusko chce v případě války na těchto ostrovech zříditi ponorkovou základnu. Sovětské zpravodajství zase ukazuje na strategický význam ostrovů pro Rusko a na to, že s opevněných Aalandských ostrovů by bylo možno působit velké nesnáze sovětskému loďstvu.

Z. S.

Školství samostatného Slovenska

Všechny obory veřejné správy na Slovensku se dostaly 6. října a ještě citelněji ovšem 14. března na rozcestí. Opouštěla se společná cesta československá a nastoupen pochod vysloveně slovenský. Stovky českých učitelů a profesorů opustily zemi, které věnovaly dvacet let poctivé práce. Úhor maďarského panství byl touto prací změněn na nejpłodnější

pádu, ze které má vyrůstati budoucnost národa a jeho vřdejší postavy.

Původní radikalismus na Slovensku po 6. říjnu ustoupil obavám o další rozvoj slovenského školství. Velmi rychle proniklo poznání, že je třeba hledati náhradní síly a že jich není doma dostatek. Zůstala otázka, jak tomu bude po prázdninách, neboť koncem školního roku odejdou poslední čeští učitelé a profesori.

Je pravda, že tento nedostatek bude zmírněn uvolněním mnoha učitelů národních a středních škol, které budou buď zrušeny pro malý počet žáků nebo podstatně zredukovány, rušením poboček. Koncem školního roku totiž odejdou žáci české národnosti a židé. V samotné Bratislavě se počítá, že místo dosavadních tří gymnasií, jednoho dívčího gymnasia a reálky postačí jedno, totiž bývalé Masarykovo gymnasium, jedna reálka a dívčí řádové gymnasium Uršulinek. Kromě toho tu je slovenské gymnasium Jesuitů. Avšak ani takto uvolněné síly nestačí nahraditi úbytek českých učitelů. Proto zamýšlí slovenská školní správa zříditi prázdninové kursy pro absolventy středních škol, kteří by se stali výpomocnými učiteli na školách obecných. Jiný kurs má připraviti dobře kvalifikované učitele obecných škol pro vyučování na školách měšťanských. Konečně vybrání učitelé s odbornými zkouškami pro školy měšťanské po absolvování kursu zaujmou učitelská místa na nižších středních školách. Tu má býti tato výpomoc usnadněna reformou středního školství, ve kterém by byl jednotný typ čtyř nižších tříd a teprve pátou třídou má nastati třídění na ústavy klasické a reální. Konečně se uvažuje o zatímním zařazení kněží jako učitelů latiny a slovenštiny na středních školách. To vše jsou nesporně odvážné pokusy, ale má-li býti udrženo školství v rádném běhu, je to jedině možné východisko.

Mluví se v převratných dnech mnoho o navrácení řady škol církvím. Zdá se, že z tohoto plánu bude uskutečněno jen málo. Jednak je křesťanský ráz škol zaručen složením vlády, jednak byly územními změnami oslabeny zdroje, z nichž byly dříve vydržovány církevní školy. Dojde však určitě ke znovuzřízení katolických gymnasií v biskupských sídlech v Trnavě, Nitře a Banské Bystrici. Stát a církev budou přispívatí rovným dílem na jejich udržování. Otevřenou zůstává otázka učitelských sil na školách průmyslových, hlavně v odboru strojním a stavitelském. Tu pro nedostatek inženýrů bude skoro nemožné naléztí náhradu na Slovensku. Podobně tomu bude asi také na obchodních akademiích.

Zároveň s těmito změnami se přikročilo k řešení otázky učebnic. Autonomistický režim se spokojil s revizí dosud používaných učebnic pro dějepis, zeměpis a slovenštinu. Ministerstvo školství samostatného Slovenska se rozhodlo pro vydání úplně nových učebnic.

To vše nejsou malé a snadné úkoly. Také lhůta zdá se krátká. Nesmí se také zapomínati, že mnoho učebnic pro slovenské školy bylo napsáno českými odborníky anebo za jejich rozhodující spolupráce. Úprava učebnic a tím i formování mladých duší bude snadnější, jestli se bude vycházeti z tradice příbuznosti národní a osudové s Čechy, než kdyby měla býti nesena duchem naprostého přervání dosavadních svazků. Stížnosti, že dosavadní učebnice byly příliš české, byly snad oprávněny. Vady lze však odstraniti bez ohrožení vědomí kmenové souvislosti. kl

Družstevnictví

Byli u nás lidé, kteří se nemohli smířiti s družstevnictvím a na boji proti družstevní myšlence založili kus své stranicko-politické agitace. Domnívají se snad teď, že přišla doba, kdy by mohli jít proti družstevnictví zobra.

Snad je v družstevnictví mnohé, co potřebuje nápravy. Jistě je rozumné sloučení řady družstevních prodejen a organizací, zejména tam, kde k rozrůzněni došlo z důvodů stranicko-politických. Ale pro některé chyby družstevnictví nelze přehlédnouti jeho výhody. Vyrostlo ze svépomoci spotřebitelů a sociálně slabých. To je dosti pádný důvod, aby zdravé družstevnictví bylo udrženo i na dále. Družstevnictví je a bylo velkou hospodářskou výchovou drobných lidí. Každý konsum byl maličkou, ale dobrou školou společného podnikání, školou o tom, jak se prodává, co se musí prodávat, jak se dělá inventura atd. Tady se nereformoval svět slovy; tady se lidé učili počítati, střizlivě myslet, společně podnikati. Družstevnictví vyrostlo z opravdového zájmu drobných lidí. Nebyly to jen ty daňové výhody — o kterých

se často píše a ne vždy správně — ani protekce velkých politických stran, které mu pomohly na nohy. Dalo by se u nás ukázat, že na př. družstevní hnutí před válkou nemělo v politickém hnutí sociální demokracie na různých ustláno. Vytýkalo se mu ve straně, že odvádí pozornost jinam, že není dosti bojovné atd. V tom byla právě jeho přednost. Družstevnictví je důležitou hospodářskou školou malých lidí. To má velkou cenu dnes, kdy do popředí přicházejí otázky hospodářské. Rozhodně nelze tu dát volné pole těm, kteří z důvodů čistě stranických proti družstevnictví bouřili. V. G.

Americký filmový průmysl před krizí

Letos vstupuje americký filmový průmysl do jubilejního padesátého roku. Přes všechny úspěchy a nepopíratelně nejvyšší stupeň dokonalosti jak v produkci filmů, tak i peněz, kterého tento moderní průmyslový obor dosáhl ve Spojených Státech, dívá se do budoucnosti s obavami. Očekává se, že jde do prvního roku těžké krise, jejíž hlavní příčinou je vedle rostoucí drahoty produkce zmenšující se rozsah odbytiště v neamerickém světě. Omezování odbytišť je dvojího druhu, přímé i nepřímé. Některé státy buď přímo zakazují dovoz amerických filmů, jiné jej sice nezakazují, ale nemají dost volných dolarů, aby mohly půjčování filmů zaplatiti, či konečně brzdí dovoz našeho zboží (a v tom i filmů) systémem celních povolení, kvót, kontingentů, cly, měnovými nesnáze a někdy také i censurními opatřeními, jež stíhají filmy, knihy, časopisy a gramofonové desky. Německo, Rusko a Itálie jsou americkým filmům prakticky skoro úplně zavřeny a řada dalších drobnějších zemí buď americké filmy stíhá ostrou censurou anebo si prostě nemůže z důvodů měnových a hmotných dopřát většího jejich dovozu.

Američtí filmovní magnáti sice vždy pyšně prohlašovali, že se nezajímají nijak příliš o evropské země, ale ve skutečnosti, jak je patrné ze statistik, vydaných federálními americkými úřady před několika týdny, pozůstávají příjmy amerického filmového průmyslu z plně poloviny z exportu filmů. Nyní klesá export stále více a více a tvoří již jen zlomek úhrnných příjmů. Při tom byla americká filmová industrie nucena zakládat pobočné výroby filmů po celém světě, ale ty vyrábějí filmy, jež jsou určeny jen pro nejbližší okolí států, v nichž vznikly, protože jsou řízeny jiným duchem a jiným vkusem. To sice znamená určitou náhradu za export, ale zdaleka to nepostačí uhraditi úbytky. Anglické filmy amerických filmových společností, vyráběné v Londýně, nejdou do Ameriky vůbec a tím značně klesá jejich výnosnost. Krom toho s počátku tyto kontinentální výrobky byly do značné míry pasivní.

Současně však stoupá nákladnost filmů, vyrobených ve Spojených Státech. Důvodů je mnoho. V Americe sice není censury, ale tato instituce je víc než nahrazena působením nejrůznějších společností, které mají velký veřejný vliv. Kromě toho zasahují do výroby filmů i mocné zahraniční vlivy. Je-li ve filmu líčen nesympaticky příslušník některého neamerického národa, Polák, Španěl nebo Jihoameričan, může filmová společnost očekávat určitá diplomatické zákroky a protesty. Nejmírnější následek takových intervencí je, že film musí býti vzat z oběhu alespoň tam, kde tyto vlivy zasahují. Ani černoši již nesmí být karikováni či nepřívětivě líčeni, protože ihned mocně zasáhne vlivná společnost pro ochranu barevných ras, v níž hrají svou úlohu staré, sentimentální, ale bohaté a mocné americké milionářky. Tato společnost »Society for the Advancement of Coloured Race« si vynutila, aby filmy, kde se jedná o domorodcích, byly jejím komitétu předváděny, zpravidla dříve, než přijdou na veřejnost. Mocnou brzdou představuje také Mr. Joseph I. Bren, který zasahuje do filmového průmyslu jménem své funkce jako »Production Code Administrator«, která má poloúřední povahu. Katolíci, kteří ve Spojených Státech jsou stále vlivnější, protože mimo jiné tam představují nejmodernější náboženství současné doby, mají »Ligu slušnosti« (»Legion of Decency«), jejíž vliv dal docela jiný směr americkým filmům a proti níž nikdo se neodvážil již vystoupiti, natož aby se odvážil riskovat výrobu filmu, který by pobouřil katolickou veřejnost něčím nemravným nebo neslušným. Novodobé puritánství jde ovšem, jak už je to v Americe zvykem, do groteskních rozměrů. Filmaři nesmí tedy užívat jmen cizích řečí pro své žrdiny, nesmí si dělat legraci z makaronů a vůbec už ne

zesměšnit nebo nepříznivě vylíčit historické postavy ze života některého národa, i kdyby to byla věrná historická pravda, kterou v obrazech předvádějí.

Následek toho všeho je, že je nouze o scenaria. Proto cena námětů na film stoupala neuvěřitelným způsobem. Proto také filmy jsou založeny na hrdinech a hrdinách a hledá se plytký nezávadný a vtipný příběh, který musí být nesen populárním hercem či herečkou. To vše vede ke stoupání požadavků hvězd. Do nedávna dostávala filmová hvězda ženského či mužského pohlaví za film asi 35.000 až 75.000 dolarů, dnes dostává sto až dvě stě tisíc. Guildy a spolky herců, dokonce i hvězd, vynucují stále vyšší gáže a nejnemožnější příplatky. Dnes stojí normální film, který může jít do premiérových kin, asi 500.000 až 750.000 dolarů, kdežto ještě nedávno stál čtvrt milionu. Film za 150 až 250.000 dolarů se »nehodí« jíž dnes pro luxusní premiérové biografy, které ovšem dávají vzhledem k drahým sedadlům nejlepší honoráře za půjčování filmů. Srovnáme-li při tom tyto výrobní náklady s evropskými, je to závatný rozdíl, i když bereme jen nejkvalitnější filmy. Tak na př. »Pépé le Moko« stál pouze 68.000 dolarů a dosáhl světového úspěchu, kdežto americká verze tohoto filmu, natočená (vlastně doslovně jen přepsaná) podle tohoto výnosného francouzského filmu, stála americké producenty 800.000 dolarů. Při tom ještě Mr. Wanger, který tento přepis dělal, prohlásil, že jen díky tomu, že měl k dispozici francouzská práva a hotový film, pořídil americký přepis tak »levně«. Slovem, platí se inspirace stále draže a draže, jen proto, že překážek je stále více a více.

Proto se obává americká filmová industrie, že jubilejní padesátý rok bude současně počátkem nové těžké krise amerického filmového průmyslu. Nelze však předpokládat, že tato krise by byla trvalá anebo nepřekonatelná, neboť při tom všem, co bylo právě řečeno, má americká filmová industrie jednu mimořádnou vlastnost, která jí pomůže přenést se přes každou nesnáz: americkou přizpůsobivost. Tato přizpůsobivost a při tom nesporná zábavnost amerických filmů zachrání americký filmový průmysl. Neboť zejména dnes lidé chtějí zapomínat na skutečný život a chtějí se bavit.

Cis

politika

F. Peroutka:

Když všechno se mění...

II.

Vylíčil jsem zde, pokud to bylo možno, hlubokou změnu v situaci českého tisku v rámci proměny obecné. Ale jsou lidé, kteří, dovedouce celkem ještě pochopit onu proměnu obecnou, naprosto se ukazují neschopnými pochopit, že ani noviny nezůstaly přesně tím, čím byly. To na příklad pochopí, že armáda byla rozpuštěna, že nové poměry přivodily důkladné změny v našich úřadech, že při slavnostních příležitostech visí na státních budovách říšská vlajka vedle naší národní, že... Ale co bychom si pořizovali soupis všech nových okolností, který beztak se nám vryl do mysli. Ale s tím se jaksí nedovedou smířit, že také český novinář počítá s některými novými fakty, jako s nimi počítá celý náš ostatní život veřejný. Němci mají přísloví: Když padá vévoda, padá také plášť. Avšak, pokud se českého novináře týká, tu někteří žádají, aby i když vévoda padl, plášť zůstal nehybně trčet ve vzduchu mezi nebem a zemí. Vědouce dobře, že na nástroji českého novináře zbyla už jen jediná struna, přece žádají, aby na ni zahrál celý koncert, jak dřív bývalo.

Také ruské radio, jak slyším, je s námi českými novináři občas nespokojeno, což ovšem ihned znamená, že nám vynadá svým pádným stylem.

V tom vůbec jest určitá nesnáz, že některým lidem se ústa pohybují mnohem rychleji než ruce a že se dovedou opíti vlastními slovy. Jestliže se nemýlím, obsluhují

nyní ruské radio, aspoň pokud našich věcí se týká, lidé, kteří nás spěšně opustili v březnu nebo už v říjnu. Ještě se neusadil prach, zvřífený jejich patami. Jak milé, že na nás nezapomněli a že nám nyní z bezpečné vzdálenosti dvou tisíc kilometrů posílají své rady... Je to málo vznešené divadlo, kterak muži, kteří místo opustili, pokoušejí se volat k raportu muže, kteří na místě zůstali. Je to opravdu už hodně dávno, co tito nás opustivší muži se naposled báli: naposled se chvěli, když ještě dleli v našich hranicích. Od té doby nikoliv. Opustivše záměrně Rhodus, nicméně si tvoří pevné názory o tom, jak jest třeba na Rhodu skákat. Řeknu jen, že dovedu vyslechnouti jakoukoliv jejich kritiku s hlavou vztyčenou. Vůbec by měli pochopit, že mezi námi, kteří jsme neuznali za rozumnější národ nyní rychle opustit, vytváří se jakási zvláštní a společná hrdost, rovnající se hrdosti vojáků, kteří byli v první linii.

Ne, český tisk si nebude počínat tak, jako emigranti do Ruska nebo jako ti pisatelé, kteří se vyjadřují z betonového úkrytu své anonymity. Ačkoliv jsem zde na otázku odvahy již narazil, řeknu otevřeně, že to vše nepokládám za pouhou otázku odvahy, nýbrž především za otázku politického rozumu a úvahy, který směr jest za této situace českému národu nejprospěšnější. Výnos o Protektorátu poskytl nám legální základnu, na které se můžeme zastávat práva českého národa a udržovati tu posici, která nám zbyla pro všechny časy a pro všechny případy. Vědouce, jak český národ v devatenáctém století se povznesl zejména prací, nebudeme stále nervosně míchaty ony karty, na kterých jest namalován Chamberlain, Roosevelt, Stalin nebo Daladier, nýbrž budeme, jak nejlépe můžeme, pečovati o to, aby legální základna pro práci českého národa byla zachována a rozšiřována. Soutěžení mezi českým a německým národem postavíme nyní ne na závodní dráhu čisté politiky, kde, jak snadno jest vyzorovati, potkali bychom se s velkou přesilou, nýbrž na závodní dráhu hospodářské práce a kulturní tvořivosti, která základní statky národa zachová, i když ostatní formy jeho činnosti byly ořezány. Budeme se vždy radovati, najdeme-li Čecha, jenž na svém místě dovede tak dobře nebo dokonce lépe pracovat než Němec. I nejodvážnější mezi námi měli by nyní přijmouti tu zásadu, že větší pole pro vlastenectví je nyní v práci než v čistém politisování.

Nebudeme vyvolávat půtky, ve kterých bychom snadno mohli býti rozdraceni. Jak každý by měl vidět, poslední zbrání, která nám zůstala v ruce, jsou zákonná privilegia v rámci Říše, vyplývající z výnosu o Protektorátu. Je na nás, co jsme zde zůstali, abychom s tímto nástrojem dovedli zacházeti co nejlépe, ponechávajíc jinak historii, která nás tolikrát zklamala, aby dělala, co umí. Nebudeme čekat, až nám někdo podstrčí trumf do rukávu; budeme co nejlépe hrát s kartami, které máme v ruce. Budeme se především spoléhat na to, co umíme sami, ne na to, co snad dovedou jiní. Naši povinnosti jest tak se zařídit, abychom nezašli, ať se ve světové loterii děje to, či ono.

Proto jediným a přirozeným a národně prospěšným postojem pro český tisk je postavit se pevně na legální základnu a na ní bez velkých gest působit. Tak jako tak, zbudě dosti místa pro osvědčování odvahy, jestliže někomu zejména na tom záleží. Neumím-li tuto věc lépe vysvětlit, jest vina na mně, ne na věci samé a nerad bych, aby pro mou neumělost trpěla hlavní dnes národní potřeba, již je nutno nalézt v zákonných mezích co největší možnosti působení.

V burcování českého národa sotva jest dnes hlavní úkol českého tisku. Tento národ žádného burcování nepotřebuje. Český člověk ví naprosto přesně, jak má

myslit a cítit, a jeho národní vědomí jest ve stavu výtečném. Není třeba zařizovat české noviny na vyrábění něčeho, co tu jest v takovém množství a takové jakosti, jako české národní vědomí. S kterýmikoliv českými lidmi jsem mluvil, na všech bylo viděti, že nepotřebují národního burcování, jaké bývalo zvykem v letech osmdesátých.

Jest snad ještě třeba podotknouti pro ty, kteří toho sami nepochopili, že metody českého tisku v určitých věcech samy sebou se musily změnit. Co český politický tisk dříve dělal a co si čtenář od něho zvykl zejména přijímat, byla agitace. Mnoho plamenných výzev vycházelo zejména za tím účelem, aby ta nebo ona strana vyhrála volby. Poněvadž nyní máme jedinou stranu a poněvadž volebního zápasu už nebude, zmizel starý agitací tón z českých novin většinou sám sebou a to jest to, co některé lidi udivuje, jako zaráží ticho toho, kdo byl zvyklý na hluk.

Druhé potřebné podotknutí jest toho obsahu, že nyní mnohem méně věcí než dříve se bude vybojovávatí veřejným bojem v novinách, jak v nynějším režimu ostatně jest samozřejmo. Jestliže některá otázka mezi dvěma národy jest příliš ohnivě projednávána v novinách, hrozí vždy nebezpečí, aby se z ní nestala otázka prestižní, aby se nezdálo, že jeden byl nucen povoliti druhému, aby někdo z pouhé hrdosti se nestavěl na odpor. V politice bylo už natropeno mnoho škod jen proto, že veřejné projednávání nějaké věci postavilo do přední otázky prestiže obou stran. Poněvadž vždy nám půjde více o to, aby věc dobře dopadla, než o to, jakou formou se tak stane, je i možno, že se někdy zřekneme toho, aby některé naše národní usilování mělo svou obvyklou ozvěnu v novinách.

Netalentovaní čtenáři — neboť nejsou jen netalentovaní novináři — budou pak zase psát stížnosti do redakcí. Ale to je třeba vydržet.

Pavel Hofman:

Gibraltarský klíč

»Dardanely se nyní otvírají jen anglickým klíčem« — napsal teď kterýsi polský žurnalista po uzavření anglo-turecké smlouvy. Dardanelami vede cesta k ukrajinské pšenici a ke kavkazské naftě, zde leží propust pro ruské černomořské loďstvo s jeho slušným počtem ponorek.

Suez, druhá brána Středozemního moře, je de jure neustále otevřena pro každého v míru i ve válce; de facto má k ní klíč rovněž Velká Británie. Pro ni jde tudy cesta — ostatně ne jediná — do Indie, Australie a Číny; pro Itálii vede tudy prakticky jediné spojení s Erytřem a Habeš. Řím se tedy domáhá podílu na »moci klíčů« ve správní radě Suezského průplavu a jeho libyjská armáda nestojí jen na hranicích francouzského Tunisu, nýbrž i na hranicích Egypta a na dosah Suezu — v Londýně jsou si toho dobře vědomi.

Třetí zámek Středomoří otvírá a zavírá gibraltarský klíč. Kdo jím vládne, vládne přístupem k svobodnému oceánu, kde je možno zkřížit všechny světové cesty a ohrozit všechna světová pobřeží; patří k bráně, jež může dovolit nebo zamezit spojení válečných loďstev evropského severu a evropského jihu. Právě tento její význam byl nedávno zdůrazněn návštěvou německé flotily ve španělských vodách i soustředěním britských a francouzských námořních jednotek v gibraltarském pří-

stavu. A není tomu tak dávno, co se v dolní sněmovně strhl poplach na první zprávy o dalekonosných bateriích nešpanělského původu, umístěných v Ceutě, Algecirasu, na Punto Carnero a za La Lineou — všude na dostřel gibraltarské skály. Britská admirálita, v mlčení dokonalá sfinx, neřekla tehdy ani slova; ale na Gibraltar byl vypravěn lord Ironside jako nový velitel, pověřený novými úkoly.

Od té doby se na Gibraltar mnoho změnilo. Především utichl turistický ruch — lépe řečeno, byl zastaven: k »turistům« je nyní nedůvěra po celé Evropě. Tak zvaná »Střední galerie«, chodby, vytesané vysoko ve skále už v 18. století, bývala ve všech Baedekrech označena třemi hvězdičkami jako něco, co »se musí vidět«; nový velitel ji dal okamžitě uzavřít pro zvědavé návštěvníky a nastěhoval do ní znovu vojáky.

Ruch turistický byl vystřídán ruchem pracovním. Ve dne v noci, ve všední den i ve svátek se z přístavu ozývá hlomoz beranů a jeřábů: lodní doky se rozšiřují tak, aby v nich mohly být v případě potřeby prováděny najednou opravy celého malého loďstva. Skála duní ozvěnami výbuchů dynamitových patron, trhajících její boky pro stále nové a nové kryty. Do pracovního procesu je vtažena téměř polovina dvacetitisícového obyvatelstva Gibraltar, tisíce dělníků ze španělské La Liney se tu střídají ve třech směnách, trestanecká kolonie nemá chvíli oddechu při plnění tisíců pytlů pískem. Pracovní tempo je horečné — neboť důstojníci lorda Ironsidea mohou s výše Střední galerie pozorovat svými triedry stejně horečné hemžení na svazích Sierry Carbonery, kde rostou nové silnice, o jejichž významu není v Gibraltar nikdo na pochybách.

K pluku pevnostního dělostřelectva a ke třem praporům pěchoty přibyl v minulých dnech elitní prapor waleské gardy a další posily čekají jen na zprávu, že jsou pro ně připraveny ubikace. Zdá se, že brzy bude dosaženo maxima posádky, jež se vůbec může směstnat na tom minimu půdy, které tvoří britskou korunní kolonii Gibraltar: bude pak dosaženo maxima její bezpečnosti?

Nedobytnost Gibraltar se v posledních dvou letech stala problematickou. Dlouho měl právem pověst nedobytné pevnosti. Od té doby, co na něm vystavěl maurský vojevůdce Tariq první tvrz, byla sice jeho skála dvakrát ztečena Španěly a dvakrát Maury, avšak anglická vlajka, vztýčená tu v r. 1704, nebyla nikdy stažena vítězným nepřitelem. Několikrát byl o to učiněn pokus, nejznámější z nich v letech 1779—83 při obléhání, které je snad nejslavnější v dějinách novověkého válečnictví. Tenkrát tu proti lordu Heathfieldovi řídili válečné operace francouzští technici a Španělsko stálo v táboře nepřátel Velké Británie. Jeho základny ve vnitrozemí i na pobřeží byly k dispozici útočnickům. U La Liney byla šíje gibraltarského poloostrova přefata šancemi a zákopy, odkud mohly francouzsko-španělské baterie zasypávat svými střelami přístav i pevnost. Z protějšího Algecirasu vyplula jednoho dne celá flotila lodí, zbudovaných speciálně k tomu, aby zničila deštěm zápalných pum všechna povrchová opevnění Angličanů. Lord Heathfield odrážel s napětím všech sil útoky, jejichž prudkost rostla po dlouhé čtyři roky — a Gibraltar vydržel.

Ale tenkrát ještě nebylo děl, která by mohla dostřelit na gibraltarskou skálu až z Algecirasu, o marocké Ceutě ani nemluvě; a letecký útok nebyl ještě ani příznakem utopistických fantasií. Dnes může být na Gibraltar soustředěna dělostřelecká palba z celého půlkruhu pahorků

od Punta Carera přes Algeciras až k pobřeží na východ od San Roque a čtyřicetimetrové granáty hmoždírů, zapuštěných do betonu palebných posic na marockém břehu, jsou v kterémkoliv okamžiku připraveny ke střelbě. Objekty, jež by snad byly ukryty před dosahem děl, jsou dobrým terčem leteckých pum.

Lord Ironside je však přesvědčen, že by mohl udržet Gibraltar proti všem útokům a proti každému obležení. V hlubinách skály dává připravit deset obrovských krytů, z nichž každý může pojmout 1000 až 1500 lidí. První z nich je už hotov, ostatní budou ukončeny počátkem července; celkový náklad jejich stavby činí přes 10 milionů K. Jsou vyhloubeny na samém úpatí skály, aby je mohlo obyvatelstvo co nejrychleji dosáhnout, protože nepřátelské letecké základny jsou tak blízko, že varovné signály mohou zaznít teprve v posledním okamžiku před přiletem bombardovacích strojů. Kryty mají elektrické osvětlení, lazaret, protiplynovou ochranu a dostatek pitné vody.

Ta je na Gibraltaru problémem-pro sebe. Její zásoby se zachycují do devíti podzemních cisteren, dostatečně chráněných před nejtěžšími pumami i před vniknutím otravných plynů; desátá cisterna se ještě buduje. Dnes je v nich už naschráněno na 140 milionů galonů pitné vody. Velitelství pevnosti bylo letos značně znepokojeno nedostatkem dešťů; kdežto normálním ročním průměrem srážek je 35 palců, napršelo v letošní době dešťů jen 12 palců.

Defenzivní opatření bez prostředků aktivní obrany by musela zůstat téměř neúčinná. Prostředky aktivní obrany, jež má dnes Gibraltar k dispozici, jsou ve své kvalitě i kvantitě tajemstvím britské admirality. Ví se jen, že tu byly umístěny baterie protileteckých děl posledního typu a že tu má být soustředěna flotila protiponorkových lodí, jež jsou už ve stavbě a od nichž se v Anglii očekává, že úplně změní podmínky ponorkové války. Nashromážděné zásoby střeliva a potravin stačí už dnes na šest měsíců.

Ani tak si však v Londýně nedělají iluze o tom, co by očekávalo Gibraltar, kdyby vypukla evropská válka. Jeho přístav by mohl být poměrně snadno zničen, jeho význam jako námořní základny by mohl poklesnout téměř až k nule. »Aspoň pro začátek« — dodávají tajuplně znalci z admirality: zdá se, že v dalším průběhu válečných událostí chtějí očekávat jakési obraty.

Jejich přátelé z Downing Streetu se zatím snaží zabezpečit Gibraltar diplomatickými prostředky. Proto příkládají takový význam své smlouvě s Itálií, proto tak trpělivě vyčkávají na odchod dobrovolníků ze Španělska, proto se snaží získat si přátelství generála Franca. Cítí-li se dnes Francie ohrožována na severní španělské hranici, cítí se Velká Británie nejista na španělském jihu: a gibraltarský klíč, který tu má ve své moci už přes dvě století, chce si stoprocentně zabezpečit za všech okolností.

Literatura a umění

E. F. Burian:

Příklad Václava Talicha

Po úspěchu pražského hudebního máje, který se ukázal tvůrčím kulturním činem v pravý čas, požádali jsme E. F. Buriana o článek o Václavu Talichovi.

Jeden z nás uvil našemu národnímu pomníku kyti, která je souhrnem našich citů, visitkou, kterou předkládáme v těchto měsících všem, kdož se domní-

vaří vidět v nás primitivy. Jeden z nás, dirigent-tvůrce Václav Talich, promluvil tak, jak to od něho čekala celá země. Stvořil zcela neoficiálně, jakoby sám za sebe, pražské hudební jaro. Opřel se o Smetanu, o Dvořáka a o Suka, ukázal českého Mozarta a Beethovena a vyzvedl svůj ensemble na štít, za nějž se postavila jednotně galerie i parter. Stvořil umělecky večery dokonalé jednoty v hledišti i na jevišti. Dráсал srdce vzpomínkami, aby je v zápětí pozvedal akordy lepší budoucnosti. Pod jeho taktovkou jako by se rovnaly páteře a ocelily mysli. Říší občané, zdalipak jste slyšeli takového Beethovena tak podaného a provedeného a s takovou kulturou, objektivitou a úctou k velkému německému kulturnímu dílu? Říší občané, zdalipak jste si všimli, jak se v této vyspělé kulturní zemi dovede sklonit český člověk před geniem jiného národa?

Za Talichova tvůrčího podání nezněla v Beethovnovi jen reprodukováná symfonie. Byla to symfonie, v níž Velký Syn Německého národa ruku v ruce s Velkým Synem Českého národa manifestovali sílu věčného ducha, sílu nekonečné kultury, krásy, radosti, odvahy a práce pro lepší věk. Ve Smetanovi pod Talichovou taktovkou spatřovali všichni, kdo byli přítomni při tomto slavném díle ať již v divadle či u přijímačů, manifest národa, kterému nikdo nemůže dát právo kulturně žít, protože on je už od věků má a nikdy je ztratit nemůže. Smetanův lid se nedívá na své umělce jako na artistry, kteří více či méně za peníze dělají do umění. Smetanův lid srostl s uměním bez ohledu k osobám a osobičkám. Umění je v něm od věků, jinak by byl nemohl přestát všecko, co od Bílé hory musil vytrpět. Lidové umění, náš nejdražší poklad, je v kvalitě na prvním místě mezi národy. A to vše jako by Talich silou své taktovky podával svým Smetanou. Zdálo se, že všechno zmizelo.

To nebyl orchestr, to nebyli zpěváci... to nebyl dirigent. To bylo dílo, v němž všichni měli účast a žádný nevynikal — jen Země — Domovina zpívala a všechna srdce s ní. Rytmus Dvořáka se vléval do ochablých mysli ne jako potěšující lék, ale jako elixír života. To nebyly slovanské tance — to byl tep všech nás — tep, který nikdy v nás nepřestane tlouci, dokud živi budem. Jakým úchvatným prostředníkem všech se může stát jedinec! Všelijaké cykly už jsme slyšeli za života. Ale toto už nebyl cyklus. Být svědkem sladkého koncertu, v němž zazní vedle smyčcových a dechových harmonií i harmonie lidu! Být svědkem slávy — kdy partitura — ona mlčelivá kráska, promlouvající jen ústy množství — stává se programem! Být svědkem uskutečněné jednoty, ve které není slabých a poražených, ale kde jsou silní a duchem genia vítězící! Ó, moci být svědkem této krásy a síly, Talichu — to je Tvůj příklad.

Pomalou už by byl člověk myslil, že se mezi námi ne-

najdou lidé, kteří by se pyšně přiznali ke kvalitě svého ducha. Pomalu bychom byli uvěřili, že jsme malým národem... Jakou zásluhu mají všichni ti, kteří díle m n o ž s t v í, dílem uměleckým, otvírají obzory! Zde je cesta pro všechny Čechy! Zde vidíme příklad pro ty, kteří se svěšenou hlavou a s mozkiem uschovaným v přihrádkách mají opět jen v ý m l u v u pro své pohodlí. Jak rád bych se byl vrátil do svých studentských let a někde tam v koutě vypomáhal u bicích nástrojů, když Talich zvedl taktovku nad pochodem »V nový život«. Chápete to, vy, kdož jste vždycky ochotni počítat svá léta a dělat z toho zbytečné uzávěry »pro všechny časy«? Kolektivní dílo, jaké vytváří orchestr, kolektivní dílo, v němž každý — od koncertního mistra až po čínelistu, který napiatě čeká, až bude moci právě n a t o m s v é m m í s t ě udeřit (ne příliš silně ani ne příliš slabě — jen právě tak, j a k s e t o p o t ř e b u j e) — ať je vzorem národní práci. Pohled důvěry, jímž sleduje každý zúčastněný Talicha, v němž vidí nejen zástupce tvůrce partitury, ale především s i l n o u v ů l i a p l á n, tento pohled důvěry zasluhuje následování ve všem. Tempo, v němž armáda umělců vypíná své nejlepší síly dynamicky k největšímu účinku — hle, t o j e t e m p o, které tu není jen pro obdiv. To je t e m p o, kterému bychom se měli oddat všichni a bezvýhradně. Souzvuk i těch nejdůležitějších harmonických nebo polyfonických kombinací, který z Talichovy taktovky zněl jako by všichni autoři v něm byli a promítali se jeho taktovkou do živých nástrojů a do úst zpěváků. V celém tom h u d e b n í m m á j í rozkvetly kytičky nejprostších lidí. Kytičky ze srdce... Rozkvetly v nich slzičky Panny Marie právě tak jako ohnivé máky, chrpy jako karafiáty, vonící lány jetele jako trsy něžných pomněnek.

Talichův příklad by měl být následován ve všech ostatních oborech umění a kultury. Pánové, kolegové, mistři, kamarádi — j d e t o, jak vidíte! Jak to, že se takováto událost může přihodit v hudebním světě a jak to, že ne v činoherním? Přemýšlejte trochu. Jak to, že postrádáme tuto odvahu na poli výtvarném? Copak Slavíček, Mánes, Aleš a jiní už neexistují? Copak neexistuje v českém umění už nic tak opravdového jako Smetana, Dvořák a Suk? Nebo budete všichni čekat na inspiraci, až bude mít Talich za sebou další cyklus nejlepších jmen? Až bude Talich s publikem vyznávat lásku Janáčkoví, Novákovi a Vycpálkovi, pak také ještě se budete bát ukázat v souhrnu živé syny mrtvých velkých otců-umělců? Talichův příklad m u s í m e následovat!

Pražský hudební máj by měl mít reprisu v Berlíně. Dovídáme-li se kuse sem a tam, že říšská divadla budou hrát ve Stavovském, v Novém německém, v Kleine Bühne, dovídáme-li se tu a tam, že budou říšské orchestry hrát ve S m e t a n o v ě s í n i, pak nevím, proč by Talich s Českou Filharmonií a s Národním divadlem neměl předvést berlínskému obecnstvu č e s k o u h u d e b n í k u l t u r u. Smetana, Dvořák, Suk, Janáček, Mozart, Beethoven — to by byl program, v němž by říší občané dostatečně poznali kulturu Protektorátu. Poznali by ji jak z obsahu tak

z provedení, protože je na světě málo tak vzácných těles, jako jsou naše.

Rádi si poslechneme — co nám říšská divadla a říšské koncerty v Praze ukáží. Ale b e z v ý m ě n y, myslím jako Čech, který si je vědom kulturní síly své domoviny — b e z v ý m ě n y bylo by to poněkud jednostranné.

ž i v o t a i n s t i t u c e

Praha jako středisko německé kultury

Požádali jsme svého příležitostného německého spolupracovníka, aby nám řekl něco věcného o německých úmyslech učiniti z Prahy středisko německé kultury. Přinášíme článek proto, abychom na něj v příštím čísle odpověděli a abychom dali příležitost představitelům české kultury jasně, objektivně a nezaujatě říci i svoje mínění.

Při kulturně-politickém projevu pražských Němců ve velkém sále Lucerny dne 16. května prohlásil sudetský vůdce propagandy, Franz Höller, že měl tentokrát, když jel z Chebu do Prahy, pocit, jako by jel »domů«, do města, které jsme my Němci vždycky považovali za svůj domov, kde se však s námi dlouhá léta zacházelo jako s cizáky, jako s lidmi, kteří mají menší právo a jako s obtížnými dotěry. A Höller pravil dále: Když se ho po 15. březnu tázal český politik na Hradčanech, jaký kulturní program mají Němci v Praze, tu ukázal na město, ležící u nohou jich obou, a řekl: Toto je náš zkamenělý kulturní program!

Pro Čecha 20. století, který spatřuje v Praze největší slovanské město na západě, ba jediné velkoměsto skutečného západu a současně největší město české, hlavní město svého národa, kde byli korunováni a kde jsou pohřbeni čeští králové, hlavní město první české republiky — pro tohoto Čecha, který byl od roku 1918 odříznut od rakouské a německé tradice vším, co zažil, celou politikou a výchovou — pro toho je zajisté těžké vmyslet se do pocitu Němce a do představy, kterou Němec spojuje s obrazem a jménem Prahy a co je ve slovech Franze Höllera tak jasně vyjádřeno.

Ano, my se cítíme v Praze doma. A tento cit vzněcuje se stále znovu historickou minulostí tohoto města, kamenným obrazem staré Prahy. V německém tisku se stále uvádí, že nejkrásnější a nejvýznačnější, největší a nejvýraznější budovy pražské zbudovali Němci. Jména Peter Parlér, Kilian Ignaz Dienzenhofer, Mathias Braun opakovala se v německém tisku velmi zhusta. Ale snad není právě rozhodující, že tyto muži přišli z větší říše, není důležité, zda tu byli hosty, zda rodilými Němci či Čechy — což byl před rokem 1789 pojem národní, vázaný na krajinu. Rozhodující je, že město a jeho budovy vypadaly vskutku německy. Dnešní Němec, procházející se Prahou, nezná vždycky jména, tím méně historii německých pražských stavitelů, sochařů a malířů. Ale každý Němec na první po-

hled vidí a cítí, že to je město hluboce zakořeněné ve století západnických dějin, kdy Němci stvořili »říši«, ji formovali a budovali. Každý Němec cítí, že Praha je svým stylem město německé, němečtější než Drážďany, než Berlín, než Hannover, než Karlsruhe, než kterékoli z mladších a novějších německých měst, že je německé spíše jako Frankfurt nebo Kolín, Augsburg nebo Vídeň a téměř tak německé jako Norimberk nebo Rothenburg nebo Nördlingen. I když byli pražští stavitelé Češi a i když ve staré Praze vězí většina české práce, i když Praha vypadá, jak právě vypadá, je to pro nás stále město, které my pocítujeme jako město německé. Právě tak, jak nás Němce v Salcpurku ovívá italský vzduch, právě tak, jako víme, že Vídeň byla formována — přes Fischera von Erlach a Hildebrandta a ostatní německé stavitele — zčásti duchem italským, španělským a rozhodně jihorománským, právě tak jako pocítujeme vídeňskou hudbu jako něco zvláštního uprostřed hudby německé, jako něco, na čem spolupůsobili Slované, Italové a Románi, právě tak cítíme v Praze: je německá. K tomuto pocitu se řadí dějinné události. Toto město bylo hlavním městem římské říše »německého národa«, zde panovali němečtí císaři, jejichž kosti leží v chrámu sv. Víta. Zde se cítil Mozart doma, zde se v napoleonských dobách shromažďovali němečtí romantikové a bojovníci za svobodu, toto město považovali naši největší básníci za město říšské a město německé. Chtěli-li jsme se seznámit s českým lidem, nehledali jsme jej nikdy v Praze, nýbrž na vesnici. Snad je to předsudek, ale my Němci máme buď vysloveně nebo nevysloveně dojem, že právě tu složku lidské kultury, která se vyjadřuje v životě městském, reprezentují ve velkém prostoru západním Němci, zatím co Slované zůstávají lidmi venkovskými, srostlí s vesnicí, sbratřili s dálavou a se zemí, na které se nestaví — a to od bran Čech po nekonečnou ruskou step. Neboť kdekoli v tomto prostoru byla města a státy, vznikaly vždycky ve stopách »cizáků«, Germánů, Němců, Wikingů, Waragů, Baltů, Tatarů, Mongolů, Turků. Stará Rus na příklad — jako stát — byla dílem šlechtické, povětšinou cizorasové baltsko-německé vrstvy. A nové Rusko? Leninova mongolská tvář, Trockého rabínská hlava a postava Gruzince Stalina hovoří jasnou řečí. Slovanskou bytost, bytost ruskou, nalezneme právě tak málo ve státním a městském životě, jako naopak cizota nikdy neprosakovala do hlubin ruské duše a do dálav sarmatského prostoru.

I vůči Čechům máme pocit, že jejich bytost se pohybuje vlastně ve sférách, které mají s městem a se státem, se všemi »mužskými« nadáními a uměním, tedy především s architekturou, málo společného.

Poznáváme ji spíše v oblasti pocitové, v rozvlátných a rozeznělých formách, v nedozírnosti a měkké oddanosti venkovské krajiny, nacházíme ji v hudbě a v lyrice. Nám připadají Slované — s hlediska kulturně-morfologického — jako »ženský« národ (což ovšem vůbec není zženštilý), a jak samo češství pocítuje tento rozdíl bytosti, ukazuje teorie Palackého dějin o válečných Germánech a mírumilovných Slovanech. Aniž bych se chtěl dotknout touto formulací, řekl bych přece rád, že považujeme všechno městské v Čechách — a především Prahu — jako podstatně německý příspěvek k vytvoření českého prostoru a že právě proto máme zde dojem, že jsme tu »doma«.

Chceme-li v nových poměrech vytvořit z Prahy středisko německé kultury, neznamena to, že má být Praha germanisována a Češi odnárodněni. Zásady Říše a Protektorátu kladou odnárodněni meze od samých počátků. Rozeznávají mezi občanem Říše a občanem Protektorátu. Onen byl 16. března národním Němcem (Volksdeutscher), tento je totožný s národním pojmem Čecha. Zákonitě nebyla vůbec stanovena změna státní příslušnosti právě proto, že se nepočítá se žádnou změnou národnosti. My Němci jsme od 1918 do 1938 bojovali, abychom byli uznáni jako rovný před zákonem, jako národní individualita, jako skupina, a nikdy jsme se nespokojili s útěchou liberálních mocnářů, že máme jako jednotlivci tatáž občanská práva jako Češi. Příliš zřetelně jsme pocítili, že individuální občanská práva nikoho nechrání před odnárodněním a nikomu nezaručují právo na práci. Dnes se to provádí jinak. Čechům, národu Protektorátu, byla předem zákonem zaručena jako skupině všechna práva na každého jednotlivého národního příslušníka. Protektorát tedy nebude germanisován a ani v Praze nemá být ani jeden Čech odcizen svému národu. Je samozřejmé, že Praha zůstane sídlem a střediskem českého kulturního života a že nyní jako taková rozkvete. Doufáme, že Češi právě za nových poměrů naleznou sebe a svoje poslání. Neutěšená směsice amerikanismu, francouzského hautgout, kulturně-bolševických experimentů, která byla v posledních letech vydávána za českou kulturu, ustoupí — doufejme — skutečnému národnímu kulturnímu životu.

Přes to zbude Němcům v Praze úkolů dost a dost. Ve výstavbě města bude záležeti na tom, abychom zachovali dědictví, které je nám drahé, a abychom je rozvinuli. Německo se dnes nachází v údobí stavebního rozmachu. Praze se dostane podílu na této nové výstavbě. Němečtí architekti budou smět pro Prahu navrhovat jenom to nejlepší, neboť zde vejdou do soutěže s českými staviteli. Rozhodovat bude jakost výkonu. Bude-li nová Praha postavena převážně Němci nebo Čechy, o tom nebude rozhodovat politická moc, nýbrž umělecký výkon. Protektorát otevřel jediné cestu německému stavebnímu řemeslu k volné soutěži, ale nezaručil mu žádný monopol. Praha se stane městem, na němž se projeví německá výtvarná schopnost, důstojná vlastní minulosti — což v mnoha jiných německých městech nebyla tak nesnadná úloha, poněvadž tam nebyla dána tak pevná historická forma — nýbrž kde musí vejít v soutěž i s výtvarnou tvořivostí národa cizího.

I v jiných oblastech se stane Praha dějištěm mírumilovného, ale vášnivého zápolení. V hudbě jsme vždycky bez závidy a s obdivem uznávali veliké, ve své oblasti nedosažitelné výkony Čechů. Nehledíc k vrcholným výtvarům německé hudby v německém hudebním dramatu Wagnerově a v symfonické hudbě Beethovenově, namáháme se vytvořit lidovou operní hudbu a lidovou hudbu vůbec v takové čistotě citové, bezprostřednosti výrazové a při tom hloubce a srozumitelnosti, jako to dovedou Češi. Chystáme-li se zříditi v Praze německé divadlo, německou operu, sál německé komorní hudby, nespátřujte v tom pokus zatlačit českou tvorbu do pozadí, nýbrž naši upřímnou vůli soutěžit se Slovaný v oblasti, kde jsme vždycky

uznávali originalitu a velikost českého výkonu. Pokud vůbec může jeden národ plodně ovlivnit druhý, nechť nás hudebnost českého národa usměrní právě tak, jako německá výtvarná tvořivost pomůže snad zamezit českému sklonu k mnohosti a k rozvlátnosti (v architektuře na příklad).

Německá universita v Praze promění se především v říšskou školu vysokého učení. Je to nejstarší německá universita, ale to je čestný titul, kterého je třeba stále znovu dobývat. Říše proto klade na německou universitu v Praze zvláštní požadavky. Musí se stát elitním ústavem nejen po stránce výkonné, ale i pokud jde o morální stav učitelů a posluchačů. I zde cítíme potřebu ukázat českému národu, jak se dnes vyvíjí německá věda a akademický život, ale právě tak podrobiti vlastní výkony soutěži jiného národa, jehož píli a ucelivost jsme vždycky uznávali.

Praha bude mít mezi městy velkoněmecké říše vždycky výjimečné postavení. Zůstane městem, kde bude německý živel obyvatelstvem vždycky v menší míře, tedy vždycky na stráž, vždycky pod kontrolou silnější cizí národnosti. Z této situace vyrůstají Němcům zvláštní úkoly. Zde se bude německá kulturní práce měřit s cizím příkladem a cizím výkonem. Zároveň má být národu, který se dvě desetiletí vědomě a z mocí politického diktátu uzavíral před národem německým, ukázána nová tvář německé kultury z blízka. Nemá být tomuto cizímu národu, který stojí pod ochranou Říše, ani diktována, ani nucována. Kdyby Němci měli podobné úmysly, nebyli by stvořili autonomní statut, nebyli by vybrali Němce z Čechů a učinili je říšskými občany, nýbrž byli by oba národy spravovali územně pod společnými úřady.

Praha je dále první velké město, kde německému novému říši naráží na cizí národnost, a kde jde o to dokázat, že lze dosáhnouti kulturní a duchovní spolužití různých národů ve společném velkém východním prostoru. Nemůže být pochyby, že po mezihře versailleské, která měla v zápětí balkanizování jižní Evropy, vyrůstá nový hospodářský prostor, který strhává umělé hranice, zabezpečuje však hranice národní a zabezpečuje politickou jednotnost jižní Evropy. Vlastně nebylo nikdy sporné, že k takovému řešení jednou dojde. Sporné jenom bylo, stane-li se to pod vedením Německa nebo Ruska. Kulturní složka není nijak vedlejší, pro mírumilovné spolužití národů je dokonce rozhodující. Zde se musí nová tvář německého člověka, který vychází z mohutných proměn po 1914, teprve osvědčiti. Tento úkol začíná v Praze a dnes zatím nevíme, kde končí.

Tvrdíme-li tedy, že se má Praha státi německým kulturním střediskem, neznamená to, že má ustati býti kulturním střediskem českým. Neznamená to ani, že německá a česká práce kulturní má zde stejné úkoly. Praha se pro veškeré Německo nikdy nestane centrem, jako je jím Berlín, Mnichov, Vídeň. Praha dostane zvláštní úkol, jako třeba Stuttgart a Breslau, jako Kolín a Frankfurt. A tento zvláštní úkol je předurčen spolužitím s Čechy, postavením pražských Němců ve slovanském prostředí, pražským výrazem k tomu, aby se stal prahem k východním národům. Chystáme se získávat národy pro svou myšlenku, pro svou kulturní vůli, a chystáme se vejít v soutěžení se slovanskou kulturou, nechceme ji však ani potlačovat ani oloupat o její svéráz. Právě tak, jako se

ve starém císařském městě Praze vyvíjela německá kultura vedle slovanské, a jako ve zdech města tak na venkově zůstala po staletí zachována silná národnost, právě tak, doufáme, vyvine se v nové říši mírumilovný a po prvních třenicích — šťastný společný život obou národů.

sport a hry

A. M r á z:

Ke zrušení fotbalového profesionalismu u nás

Do 31. května 1939 bude v Protektorátu rozvázána poslední smlouva s posledním českým a moravským profesionálem.

Pro každé jiné sportovní hnutí byla by taková událost mezníkem nového vývoje, věc dějinného významu. Český football, české sportovní hnutí bere zrušení profesionalismu na vědomost bez nadějných úvodníků, v rozpačitém mlčení a s kyselou tváří, jak bereme na vědomost zprávu o nenadálém vyhoštění půvabné slečny, která nám po dobu své působnosti připravila leckterou zábavu, poskytla leckterou kratochvíli, pro kterou jsme ji sice stejně velmi milovali jak, pravda, málo si jí vážili a pro kteroužto kratochvíli jsme přece jen ochotni nahradit půvabnou slečnu nikoliv snad odříkáním či legálním svazkem manželským, ale půvabnou slečnou novou, i když snad o něco málo méně profesionální a o něco málo méně nákladnou.

Kdo je fotbalovým profesionálem?

Podle pravidel a zvyklostí nejvyššího světového fotbalového ústředí Fi de Fa jest profesionálem osoba, která si sportovní činností zaopatřuje hmotné existenční prostředky.

Amatérem jest osoba, která si hmotné existenční prostředky sportovní činností nezaopatřuje.

Tak byl na příklad profesionálem čs. mezinárodní brankář Kaliba, člen žižkovského periferního klubu, který svou sportovní činností zaopatřoval hmotné existenční prostředky majiteli fotbalové zábavné arény v Edenu.

Tak byl na příklad amatérem Sobotka, bývalý ceníř forward čs. národního mužstva, syn presidiálního šéfa, který svou sportovní činností hmotné, existenční prostředky nikomu nezaopatřoval.

Nevím, co dnes amatér Sobotka podniká. Vím jen, že i když nepodniká nic, nevede se mu nikterak neutěšeně.

Stejně nevím, co by dnes podnikal profesionál Kaliba, kdyby jen nebyl před třemi roky umřel na tuberkulózu, nezanechav po sobě ani tolik, aby mohl být slušně, lidsky pohřben. Vím jen, že vše, co podnikal, od nosiče zavazadel na Masarykově nádraží až po jarmarečního vyvolávače v Edenu, podnikal velmi neutěšeně.

Není vše zlato...

Tolik jen úvodem, abyste nahlédli, že být fotbalovým profesionálem neznamená ještě samo o sobě — jak by se vám snad snažili namluvit poctiví, ale poněkud přehorliví amatéři — bohatství, slávu, zajištěnou existenci, společenské postavení, zatím co být amatérem znamená pravý opak: bídu a hlad.

Otázka sportovního profesionalismu a amatérství je příliš složitá, než aby se dala vyřešit pouhým rovnítkem a příliš důležitá, než aby zůstala nerozřešena vůbec. Ba domnívám se dokonce, že zdravě rozřešená otázka profesionalismu a amatérství je nezbytným základem každého mravně zdravého rozvoje sportovního hnutí.

Profesionál pracuje, amatér se baví

Profesionál Braine, mezinárodní střední útočník AC Sparty, považoval svých šest až osm za jediné nedělní utkání v potu tváře naběhaných kilometrů, včetně 60 až 90 kopů do míče a do protivnickových končetin, především za úmornou dřinu, zčásti pak za následek dědičného hříchu, zčásti za neocenitelnou obět, přinášenu fotbalovému odboru AC Sparty.

Amatér Vaník, mezinárodní střední útočník čs. národního mužstva, který skončil svoji sportovní kariéru dříve, než mohl být přistížen fotbalovým profesionalismem, považoval tentýž výkon za tělesnou rekreaci a zábavu.

Braine, stručně řečeno, odpracoval si svůj smluvní pracovní úkon.

Vaník si zahrál.

Amatér pracuje, profesionál se baví

Ale i dvacetiletý Raymond Braine byl v Belgii amatérem s občanským zaměstnáním. Jenže Raymond Braine, amatér, který byl zvyklý po celý týden v antverpské kavárně pracovat (byl totiž náhodou číšníkem), naučil se jako Raymond Braine, profesionál, po celý týden v pražské kavárně zahálet.

A tuto svoji zahálku provozoval pak spolu s ostatními českými profesionály záhy tak důkladně a mistrně — počínaje dopolední hrou v karty a kulečnick a konče nočním tanečním lokálem — že se stalo pravidelně nutné unášet před důležitějšími zápasy celá kompletní naše fotbalová mužstva včetně náhradníků z Prahy a internovat je na odlehlých místech v lesních samotách, kde jim bylo přísně, pod dozorem klubových funkcionářů uloženo odpočinout si, nikoliv od své práce, ale od své zahálky a od svých zábav.

Slovem: rozdíl, nepřeklenutelná propast mezi sportovním amatérem a sportovním profesionálem tkví v tom, že zatím a po čas, co amatér pracuje, profesionál se baví a že zatím a po čas, co amatér se baví, profesionál pracuje.

Trh na moderní gladiátory

K tomu nutno přiznat, že Braine, a to dříve než jej ještě mohl stihnout osud Kalibův, našel přece jen svoji cestu zpátky a jeho případ, ač byl zakončen nechutnou policejní aférou, není daleko ještě ten nejpohoršlivější.

Vždyť není tomu ještě tak příliš dávno, co v jedné vídeňské kavárně pravidelně zasedala černá bursa, jakýsi trh na moderní gladiátory, na kterém maďarští a rakouští profesionální footballisté byli efektní jako zboží podle nabídky a poptávky mezinárodních sportovních makléřů a podnikatelů.

A mnohým z vás zajisté ještě nevymizelo z paměti, jak náhle, přes noc a takřka k snídani, bez stanov, bez klubové tradice, bez členstva vznikl v Brně profesionální klub »Blue Star«, který dokonce ohrozil primát pražské Slavie.

Stačilo tu prostě několik finančně silných jedinců, kteří se o pravé poslání sportu starali stejně málo jako se starali o své sportovní zboží, jakmile jen pro zranění či nemoc ztratilo trhovou cenu a muselo být vzato z oběhu.

Není-li amatérem váš krejčí?

Nemělo by smyslu zapírat, že přes všechno, co jsme si zde řekli — a o čemž mnozí nevědí či nechťejí vědět — jsou fotbaloví nadšenci, kteří prohlašují, že profesionalismus ve sportu je věc stejně přirozená jako profesionalismus v řemesle, živnosti, obchodu či svobodném povolání. »Není-li amatérem,« namítají, »váš krejčí, vaše kuchařka, váš lékař, není na místě požadovat, aby byl amatérem váš centrfoward.«

I kdyby se vám tato argumentace zdála na prvý pohled skutečně přijatelnou, a takovou se zdá většině

činníků naší fotbalové asociace, neukvapujte se, prosím, se svým úsudkem.

Váš krejčí ušije vám kalhoty, bez kterých byste musel chodit zahalen v ložní prádlo jako Beduin, vaše kuchařka uvaří vám oběd (nemylte se — i v restauracích a v bufetech vaří kuchařky), bez kterého byste umřel hladu, váš lékař vyoperuje vám slepé střevo, bez kterého operace byste umřel na zánět slepého střeva jako divoch a nikoliv na následky operace a trombosu jako mladý civilisovaný muž a jako mladá civilisovaná žena.

Potřebujete prostě existenci krejčího, kuchařky a lékaře nezbytně pro svoji existenci. K čemu však je vám existence vašeho profesionálního centrfowarda?

»Ah!« odpovíte. »Podívaná na sportovní výkon centrfowarda Bicana poskytuje mi bezmála stejné vzrušení a stejnou zábavu jako pohled na herecký výkon paní Antonie Nedošínské.«

Přebytečné povolání

Nuže budiž! Přesvědčili jsme se už, doufám, o tom, že povolání profesionálního sportovce je povolání naprosto znemravňující, které ubíjí nejen tělesně i duševně profesionála, ale jest s to nakazit svým bytí i velmi dočasným životem zahaleče a lenocha i dosud zdravě smýšlející rozum a cit sportovce amatéra.

Zbývá nám už jen dokázat, že zatím co krejčí, kuchařka, lékař, herečka mají — o čemž snad nikdo nepochybuje — svoji důležitou funkci společenskou, footballista profesionál této společenské funkce naprosto postrádá. Zbývá nám už jen dokázat, že povolání footballisty profesionála je naprosto přebytečným povoláním. (Řekl bych povoláním trubce, kdyby jen trubec neměl svůj důležitý úkol populační, kterému se footballový profesionál s oblibou vyhýbá.)

Vidíte: Jest vyloučené, aby váš krejčí vám ušil kalhoty a současně uvařil váš oběd. Není však nikterak vyloučené, aby váš lékař vám vyoperoval vaše slepé střevo a půl hodiny poté zaujal místo vašeho centrfowarda. Ubezpečuji vás, že dr. Pušbauer, dlouholetý člen našeho národního hockeyového mužstva, něco podobného k veškeré spokojenosti české sportovní veřejnosti skutečně provádí.

Krátce: občanské povolání krejčího a lékaře, ač se vylučuje navzájem, nikterak nevylučuje činnost výkoného sportovce. A dáte-li nám za pravdu i v této věci, pak padl už poslední důvod pro vydržování výhradního profesionálního zahaleče bez občanského zaměstnání. (Pokud si ovšem jsme zajedno, že návštěva kavárny, biografu a vinárny občanským zaměstnáním není.)

A nadto lékař dr. Pušbauer podává ještě mnohem lepší sportovní výkon, než leckterý kanadský profesionál, kterého místo, aby jej pojila láska ke klubové vlajce, odděluje od klubu protiklad zájmů zaměstnance k zaměstnavateli, onen neradostný vztah profesionála, který neustále podezřívá direktorium, že mu nevyplácí onu gáži, která mu vším právem přísluší. Takový hráč jest pak kdykoliv ochoten místo poctivého hráčského výkonu zahájit podvratnou záškodnickou resistenci. Není přece nikterak vzácný případ, že celé profesionální mužstvo muselo být direktoriem pro vlašný výkon na hřišti potrestáno citelnou peněžitou pokutou.

Nikom u už ani halěře!

»Už dost!« slyším, jak voláte. »Takový zlořád, takovou hačebnost jsme tedy trpěli. Pro takovou ohavnost snášeli jsme naše ostudné mezinárodní porážky doma i v zahraničí? Bohu díky, že byl zrušen profesionalismus. Nedáme už ani halěře za vstupné na zápas. Nezaplátíme nikomu už ani halěře členských příspěvků. Ať hraje pan Bican ze záliby a z lásky ke klubové vlajce!«

Je mi líto, musím-li vás znova upozornit, že jste se ve svém pochopitelném rozhořčení opět poněkud ukvapili. O tom, že Bican — po vzoru mnohých jiných našich

profesionálů — vymění spíše dres a příslušnost než pevnou gázi za lásku ke klubové vlajce, poučí nás, obávám se, blízká budoucnost.

A o tom, že svým voláním: »Nikomu už ani haléřek!« upadl jste, jak mnoho jiných přehorlivých amatérů, do druhého, bezmála stejně zhoubného pochybení, poučí vás, doufám, odstavec další.

Poslíček versus lord

Abychom nahlédli, k jakým nemravnostem by nás mohlo dovést naše mravní rozhořčení nad výštelky sportovního profesionalismu, vraťme se k prvopočátkům moderního sportovního hnutí.

To bylo v londýnském Hydeparku. Závodili tam mladí angličtí šlechtici o cenu nejrychlejšího muže Albionu. Pohříchu připlétl se mezi závodníky malý, neznámý poslíček. A milý poslíček závodil a závodil, až poporázal všechna jejich lordstva o celou třídu. Uznejte! To byla věc naprosto nesnesitelná. Obyčejný poslíček mistrem Anglie! Bylo nutné bezodkladně podniknout vše potřebné, aby takováto spíš společenská než sportovní svatokrádež se vícekrát a už nikdy neopakovala. Jediné, pro sportovce správné a čestné řešení, aby se mladí lordové dali mezi poslíčky a nabyli tak služebními pochůzkami potřebné tělesné průpravy, nikomu, přes chvalně známé anglické fair play, ani na mysl nepřišlo. Ale bez této tělesné průpravy nedalo se s poslíčky závodit. Poslíčkové byli lepší! Nezbyvalo tedy než poslíčky vykázat ze závodů. Jenže jak? Kdyby se jen mladí šlechtici byli spokojili titulem nejrychlejšího lorda Anglie, bývala by byla věc velmi jednoduchá. Poslíčkové nebyli lordi. Ale poslíčkové byli — ať už to bylo komu vhod či nic — anglickými občany. Ze závodů o cenu nejhbitějšího muže Albionu museli být vyloučeni jako... profesionálové. Tady to tedy začalo. A později, díky ješitnosti a moci mladých anglických lordů, dospěla otázka profesionalismu a amatérství tak daleko, že profesionálem byl prohlášen každý, kdo se jen živil prací svých rukou.

Sport jen pro Rothschildy a železničáře?

Takovýmto způsobem se u nás — snad pro nedostatek sport provozujících lordů — otázka profesionalismu a amatérství přece jen nikdy neřešila.

Ale vidíte: Zasadíte-li se nyní svou platební stávkou o to, aby se na Věcheta, Burgra, Daučíka atd. nemohl vynaložit už ani haléř, jak je pak proboha dopravíte na příklad — pokud ovšem nejsou spřízněni se železničářem a mají režii — na mezinárodní utkání do Štutgartu, Vídně, Dortmundu, dáte-li mi za pravdu, že dotyční nemají ani dost soukromých prostředků na drahé jízdné, ani že je nelze dosti dobře, včetně náhradníků a vůdců výpravy, vtěsnat jako slepé pasažéry do jednomístných vagonových zátiší.

A i kdyby to snad bylo možné, »jde o sportovce«, řeknete — pokud jste ještě popuzeni jejich nedávnými neúspěchy v Říši — »ať se dopravují po střeše či po ose pod vagonem!«, pochybuji, že by byli s to podat alespoň přijatelný sportovní výkon (a ten přece po nich žádáte), kdyby konečně na místě byli nuceni přespávat místo v drahém hotelu na lavičce v městském parčíku a kdyby místo teplého oběda živili se jako obecná škola na výletě, chlebičky s máslem a natvrdo uvařenými vajíčky.

Kdybyste nedovolili vynaložit peníze na skutečně nezbytné výdaje pro výkonné sportovce, a ubezpečují vás, že členové olympijského výboru to do dnešního dne nedovolují — pro tuto věc byl nejlepší sportovec světa Nurmi prohlášen profesionálem a vyloučen z řad sportovců — pak zasloužili byste se o to, že by se náš sport stal záležitostí vyšších deseti tisíc a těch, kteří si podobné nákladné cestování, pobyt v cizině atd. mohou dovolit.

Příznejte, že to je tak přibližně to, co jsme zrušením profesionalismu dosáhnout nechtěli.

Jak tedy nato?

Především: Zrušení smluv klubu s hráči nesmí znamenat nahrazení profesionalismu pseudoamatérstvím. Nesmí znamenat, že místo gáze 4500 K dostane Bican prémie ve výši 2500 K. Nesmí znamenat snížení, ale zrušení úplat. A musí znamenat bezpodmínečné včlenění dosavadních profesionálů do pracovního procesu. Neboť spokojený, slušně zaopatřený krejčí, mající dost práce i dost volné chvíle, bude hrát lepší football, než nespokojený, protože vždy jen dočasný, byť i okamžitě lépe honorovaný profesionál.

A nakonec: o pravém poslání »lokálního derby«

Sport vidí svůj nejpřednější cíl... in corpore sano. Ve zdravém těle. Nedělní lokální derby Sparta—Slavia není ničím jiným než psychotechnickou zkouškou, zda tělesná kondice atletů Sparty předčí tělesnou kondici atletů Slavie. Tato zkouška sportovní zdatnosti neztratila by ani za mák na ceně, kdyby se odehrávala — jak se to také někdy děje při důležitějších treningových utkáních, které slouží k výběru hráčů pro reprezentační mužstvo — s vyloučením veřejnosti.

A osm korun, které platíte za své místo k stání v ohozu na Letné, není nikterak příspěvkem na Bicanovu gázi. K 8.—krát 20 až 30.000 tvoří díl oné částky, které je třeba k vybudování hřiště, plováren, courtů, cvičitelů, sportovního náradí. Slovem je to díl oné částky, které je třeba k veliké sociální službě, prokázané zdraví, zdatnosti, tělesné kultuře a harmonickému vývoji české mládeže — budoucnosti národa.

dopisy

Odpověď Hlinkovu gardistovi

Vážený pane redaktore,

rád bych se připojil k těm, kteří pomocí Vašeho týdeníku »Prítomnosť« spojují se se Slováky. Nehodlám psát o tom, co dobrého Češi na Slovensku učinili, neb v čem chybili — to se ukáže v době pozdější — chtěl bych však, aby někteří mladí roduverní Slováci, bojující za znovuzrození své země, nestahovali se před Čechy do ulity a nepovažovali všechno, co je z Čech, Moravy a Slezska u nich za nepřijatelné! Naopak, měli bychom spolupracovat tak, jako tomu bylo do nedávna. »V práci a vědění je naše spasení!« Přál bych si, aby se upustilo od neplodných debat »o státotvorném elementě po 20 roků«, ale, abychom šli ruka v ruce jako Slované, avšak bez nesvornosti a zrady!

Niektorí z Vás si nechcú priznať v svojej neprajúcnosti určité faktá, ktoré nás ako pred 20-mi rokmi, tak aj po 20 rokoch spojovajú a budú nás spojovať i pres tie hraničné stĺpy, ktoré nebudú pre nás prekážkou, ale požitkom. Niektorí z Vás odsuzujú a kamenujú všetko, čo vraj im Češi priniesli na Slovensko. Má to byť aj kultúra? Myslím však na tú kultúru, ktorá sa nesmie a nemôže zameňovať za »inteligentnú bezduchosť«. — Avšak kultúru, ktorá nám dá jasnejšie, v živších farbách nahliadnúť do duší a srdca. Nič to, že nie sú teraz mecenáši, nakladateľstvá a kupujúci. Budú! Veď na všetko to potrebujeme čas, určitý odstup, aby sme my i Vy mohli ťažiť z toho, čo bolo dobré alebo čo nám kazilo dobrú vôľu. Preca však verím, dúfam a je to túžbou mnohých Čechov a snáď i Slovákov, aby sme si išli v útrety i pres to, čo nás potkalo a rozdvajilo ako syny Svätopluka, a aby sme vychovávali k vzájomnému porozumeniu aj tých, ktorí budú budúcou oporou národa slovenského i českého, i pres to, keď niekdo usiluje o to, aby boli pruty rozvízvané a znivočené! Nemáme chráť stvorené na ohýbanie, ale na to, aby sme s hlavou vztýčenou bránili sa všetkému, čo by nás mohlo ohroziť a otriasť v našich národných citoch a v našej spolupatričnosti.

Mali by své dôverovať jeden druhému a nepodceňovať dobrú vôľu druhého, lebo nie je tomu dávno, kedy sme si boli blízki i pri meči. Musia nás spoločné záujmy spojiť a odsevňovať k väčším činom! Mladý život bol schopný učiť sa — mužský využiť toho, čo získal — ale nevyužil. — Pri dobrej vôli sa to môže napraviť. Len si spomenúť na slova gen. M. R. Štefánika!

S pozdravom: Vl. Svárovský

Odpověď Slovence

Pane redaktore!

Dovolu, aby k dopisům v tomto časopise uveřejněným pověděla svůj úsudek také česká žena. Jsme my, české ženy, teď sice odkázány v soukromí, abychom do politických otázek nemluvíly, ale v tomto případě snad bude dovolena výjimka.

Můžeme tvrdit, že právě Slováci, kteří nás nenávidí, duše českého lidu neznají.

Znali sice Čechy zaměstnané na Slovensku, ale i to povrchně, neboť většinou viděli v nich — snad právem — své konkurenty, s kterými velkými styky neudržovali. Překvapovalo na př. v Bratislavě, která — Češi a Slováci žili vedle sebe příliš se společensky nestýkajíce, pokud mi bylo možno z krátkých návštěv tohoto města posoudit. Podobné poměry byly podle svědectví slovenských spisovatelů v Praze, kde slovenské studentstvo žilo odkázáno samo na sebe, tvořic své uzavřené kroužky, o které se zase nestarali Češi.

Není potom divu, že dosud objeví se v slov. časopisech přívlastek židobolševická Praha a ne slovenská Praha, jak jistě psali předkové nynějších Slováků, kteří význam Prahy pro západní Slovanstvo ještě uznávali.

Český národ ve svém jádru nikdy bolševickým nebyl. To nebezpečí snad bylo jen v prvních letech po světové válce, kdy celé okolí bylo revolucí — Německo, Rakousko i Maďarsko. V posledních letech našli byste mnohé naše komunisty i ve straně lidové nebo u fašistů. Cizí ideologie nemají vůbec u našeho lidu štěstí. Jest zvyklý, zvláště na venkově, pomalu usuzovati, všechno důkladně prozkoumat a málo z toho přijmouti.

Teprve poslední rok dal i nám samým poznati, že základní ctností našich lidí jsou láska k rodné zemi a upřímná touha po spravedlnosti.

Dobrych stránek povahy české nemohli však vidět Slováci, kterým jsme ukazovali jen povrch — stranickou rozeklanost, politické aféry a štvance. Při hluku, který naše strany nadělaly, překvapilo nedávno zjištění, že většina našich lidí byla mimo strany. Politické boje ve venkovských okresích byly nevášnivě, nepamatuji v našem kraji krvavých událostí na politické schůzi snad od roku 1906.

Při této nevášnivosti překvapil nás vír politických vášní, který se v r. 1938-39 kolem nás rozbouřil. Nebyli jsme připraveni oplácet ránu ranou a snad jsme ani nechťeli. A jest to u národů jako u jednotlivců. Člověk vznětlivý povolil svému hněvu, vykřičil se, vyzuří a už jest hned hotov k smíru. Kdo však jest povahy klidnější, u toho zloba zanechá hlubší změny duševní.

Když se teď píše o novém navázání kulturních a j. styků se Slovenskem nestačí, jak zde v některých dopisech bylo ujišťováno, říci, že se na Slováky nezlíbíme a podobně. Musíme říci pravdu. S tou naší starou generací, tak od čtyřiceti let budou mít všichni, kdož se k ní přiblíží i s dobrými úmysly, velké obtíže. Jako těžký balvan leží na ní zkušenosti poslední doby a velká, velká nedůvěra ke všemu a ke všem. Hledíme na svět a zdá se nám cizinou.

Mladší generace Čechů a Slováků budou schopny i přes hranice dojít k vzájemnému dorozumění a přátelství. My starší jim toho upřímně přejeme. Matky a učitelky musí vést mládež k poznání, jak nebezpečnou silou jest nenávisť.

A. J.

Co je svatováclavská tradice?

Vážaná redakce!

Dovolu mně, abych mohl uvést svůj náhled na uveřejněný dopis v »Přítomnosti« č. 18 napsaný Vám p. dr. O. K.

Bezesporně pisatel podává ve svém dopise výklad »svatováclavské tradice« tak, že žádný z nás Čechů nebude podceňovat snahy, které v tehdejší době kníže Václav vynaložil ku prospěchu našeho národa. Přečteme-li si v našich dějinách pojednávající stať o této době, plně pochopíme, proč doporučuji nám Němci, abychom dávali přednost tradici svatováclavské před tradicí husitskou.

Jistě však Němci pochopí a nebudou nám zlativati, budeme-li mít úctu k oběma tradicím stejně. A proč?

Kníže Václav, až po násilné smrti s přídomkem Svatý, jistě s dobrými úmysly vynasnažil se zavést k nám kulturu křesťanství a vše to dobré s tímto souvisí. Přirozeně, že tímto zrovnoprávníl náš národ se západními národy a tak omezil výrok jako »Čechy zůtvířší než šelmy« a pod. Kníže Václav však nepředvídal, že z této ideální kultury povstanou náboženské třenice, nám jen ku škodě, které vlastně to, co dokázal kníže Václav, měly přivést ku pravému opaku. A tak po několika stoletích přichází v našich dějinách mistr Jan Hus, poctivý a pravdivý český kněz. Bylo již osudem, že právě tento náš velikán skončil svůj ušlechtilý život násilnou a potupnou smrtí v cizí zemi. A tak po těchto událostech nastupuje husitská tradice. Čeští Husité v čele vojévůdce Jana Žižky z Trocnova, vyznačují se svojí udatností před celým světem, o čemž jest v našich dějinách mnoho a mnoho napsáno. A to již nejsou

»legendy« a »pověsti«. Konec této slávy byl učiněn u Lipan a to ještě »tradiční« zradou.

Jistě postačí pro pochopení, proč my Češi neodhodláme se přijmouti výklad našich dějin jednostranný a pro jednu dobrou tradici nebudeme opomíjeti tradici druhou, ne-li víc, jistě stejně významnou.

A Němci jistě nás budou mít ve vážnosti, budeme-li ctít obě naše tradice s tím vědomím, že každý národ se rád prokazuje svým bohatstvím a na takovou tradici jest hrdý. Přirozeně, že Palackého a Masarykův výklad dějin bude nám bližší, jelikož je realističtější a on sám po třech stoletích našeho ujařmení Habsburky zvítězil nad těmito a to zase v duchu »tradice husitské«. Byl si vědom toho, že ne »legendární Blaničtí rytíři«, ale bojovníci v Husově pravdě povznesení, husitskou bojovností prodchnutí, dokáží to, co v tyto skládal při své osvobozovací práci z našeho habsburského ujařmení.

Budeme německému národu vděčni, když nebudou nám ani sobě vykládati husitskou tradici jako něco špatného a nepřátelského. Byly to naše slavné doby a k takovýmto každým národ více ine. My Čechové máme v povaze, že s úctou pohlízneme na takovéto slavné a úspěšné doby i jiných národů. Naši vůdcové v minulosti našich dějin dokázali pro náš národ mnoho a uznáváme, že vůdcové národa německého a obzvláště vůdce národa německého v době přítomné, dokázali ještě více.

Evský

ČTK a sport

Praha 24. května

Pane redaktore!

K článku »Proč celou stránku sportu« v Přítomnosti ze dne 17. května čis. 20 dovoluujeme si Vám v prvé řadě poděkovati za uznání práce a činnosti naší sportovní redakce, pokud se týče pohotovosti a obsažnosti referátů o sportovních podnikcích u nás i v cizině. Je to uznání, které nás opravdu těší.

Z obsahu článku však usuzujeme, že v zájmu věci bylo by záhodno uvést alespoň stručně několik dat o sportu ČTK a to aspoň k Vaší informaci.

Otázku »Proč celou stránku sportu«, tak, jak byla v úvaze p. A. Mráze skutečně objektivně rozebrána, je třeba s našeho hlediska rozdělit na část týkající se denních listů a na část, týkající se sportovního zpravodajství ČTK ve vlastním slova smyslu. Po této stránce nepřísluší ČTK zaujati stanovisko k názoru vydavatelství listů, proč je věnováno tolik místa sportu a nikoliv také umění a kultuře.

Česká tisková kancelář nevěnovala se před lety zpravodajství o sportovních událostech vůbec a omezovala se jen na informování tisku o událostech politických a všeobecných. Na žádost denních listů však bylo nutno v roce 1924 vybudovati sportovní redakci, která s počátku referovala jen o nejvýznamnějších podnikcích pražských a později i venkovských. To však ani zdaleka nestačilo rostoucímu zájmu o sport v denních listech a zejména mezi čtenáři. Tento zájem rostl úměrně rozšiřováním rozhlasu v nejširších vrstvách lidových. Nezbylo tedy ČTK nic jiného, než věnovati sportovnímu zpravodajství takovou pozornost, jakou na ČTK požadovaly samy listy jako naši předlatitelé.

Při této příležitosti však musíme upozornit, že ani zpravodajství kulturní v ČTK nebylo nikdy ostrakováno, jak by se mohlo z Vašeho článku usuzovati. Věnuje se mu plný zřetel, jak také vidno z předešlých poděkování jednotlivých kulturních institucí. Pan autor Vašeho článku neměl asi příležitost zhlédnouti, jak značné místo zaujímají kulturní zprávy v materiálu ČTK. Nezdá se nám také oprávněnou výtku jeho, kterou činí kulturním referentům jednotlivých listů, že se dovidají o premiérách divadelních teprve z volného lístku, který dostanou na představení.

Pokud naopak my víme, je u příslušných referentů časopiseckých mnohem větší zájem nejen o to, co se v divadle děje, ale i co se bude dít. A ČTK sama může ne ze sedmi, ale sedmnácti svých telefonních čísel kdýkoliv zájemci říci nejen, »co se bude v neděli hrát v Národním divadle«, ale i ve Stavovském, Vinohradském, Komorním, v Burianově atd., poněvadž ředitelství jednotlivých divadel netoliko vydávají předem divadelní týdenní program repertoární, ale právě prostřednictvím ČTK oznamují případné změny v tomto programu.

A ČTK neopomíjí ani všech významných vernisáží, a to netoliko slovem, ale i obrazem.

Zkrátka: že Česká tisková kancelář věnovala vždy a stále věnuje kulturním věcem plný zájem, svědčí o tom i obsírné zpravodajství na příklad ze zájezdu České filharmonie do ciziny, o výstavách našich malířů za hranicemi a pod., při čemž ČTK nikdy nešetřila ani na transmisních nákladech, jen aby její zpravodajství i po této stránce bylo nejpohotovější.

Tedy jen těchto několik nejpodstatnějších poznámek chtěl jsem uvést ke článku p. Mráze a prosíme, abyste je vzal laskavě na vědomost.

Ředitelství České tiskové kanceláře
Lad. Tvarůžek

uměleckým a soustředila při svém založení před 75 lety všechny tvůrčí umělce. Její první předsedové, Mánes, Smetana a Hálek, dali jí program a heslo: »V umění opravdovost«. Bylo tenkrát opravdu zapotřebí bojovat o »volnost«, totiž o svobodu uměleckého projevu a uznání českého umění alespoň mezi nejbližšími, neboť málo vyspělý národ byl těžce ohrožen a chabě připraven k odporu. Bylo zapotřebí nejen primitivnímu lidu, ale i jeho vůdcům dávat injekce sebevědomí, rozohnit a obohacovat uměním jejich fantazii, aby dovedli chápat nové, nehmataelné pojmy, přicházející z pokročilé ciziny. Nová slova, tenkrát v době romantismu často užívaná, jako Svoboda, Vlast, Národ, potřebovala uměním ožít v duši lidu, potřebovala se stát vírou a duševním majetkem každého. Jedinou záštitou umění byly kulturní spolky. Sokolské a zpěvácké jednoty objednávaly prapory, střelci veselé prostřelovali terče malované Josefem Mánesem a některé vlastenecké městské rady se staly členy Umělecké besedy, aby nepřímou podporovaly umění. To bylo asi vše! Tak se stalo, že naše umění nebylo nikdy nikým přímo ovlivňováno a vedeno. Jeho síla spočívala v tom, že bylo v svém celku samostatné a stranou běžných politic-

kých událostí. Neneslo odpovědnost za naši politiku, dělanou ze dne na den, a promluvílo k národu jen v době příhodné a to samo, bez vyzvání oficiálních míst, třeba proti nim. Umění v zlých dobách bylo často jedinou pravoplatnou instancí národa. Umělci, když nemohli počítat s podporou oficiálních míst, snažili se sami vésti kulturní hodnoty národa k dalšímu rozkvětu. Tak vznikla v Umělecké besedě myšlenka postavit »Národní divadlo« z prostředků vlastních, z národních sbírek.

Zde začínají pokusy o vliv na naše umění, bitvy a prohry mezi umělci a oficiálními vůdci národa na poli ryze uměleckém. Bylo to tragické. Mladému Mikuláši Alešovi nebylo dovoleno, aby po vyhrané soutěži sám maloval své návrhy na výzdobu Národního divadla, a nikdy již nebyl povolán, aby vytvořil národu větší monumentální dílo, ke kterému byl předurčen. Jan Neruda, otec myšlenky »Národního divadla«, vysmívaný Heineovec, realista a kosmopolita, zneprátelel se s oficiálními vůdci národa a nebyl pozván ani k otevření »Zlaté kapličky«. Začínal boj politiků a národních vlastenců proti Bedřichu Smetanovi. Byl mu vytýkán moderní německý vliv Wagnerův a žádáno na něm,

aby komponoval české opery z nápěvů českých písní. Naši staří vlastenci nemohli ovšem tenkrát vědět, že Smetanovo »Proč bychom se netěšili« bude jednou českou národní písní a jeho hudba národním evangeliem. Tak se stalo, že politikové mu znemožnili koncert, který měl přispět na cestu k vylčení jeho pokročilé hluchoty. Nesplnila se jeho touha, nestal se kapelníkem »Národního divadla«, neboť byl nenáviděn pro své časné mladočešství jako Neruda pro svůj kosmopolitismus. Vždyť již Máchovi byl vytýkán cizácký romantismus, byronská bezobsažnost a nedostatek smyslu pro současné

národní otázky — tvořil pouhé umění! Máchův »Máj« se opravdu nehodil ani nejúspěšnějším politikům, aby byl citován na táboru lidu. Jaký užitek z toho národ mohl mít? Ovšem, národ neznal zákulisí kulturního života, národ se samozřejmě nestaral o to, vozili se české umění z ciziny, třeba Mánesovo z Mnichova, Purkyňovo a Pinkasovo z Paříže, národ nevěděl, že bratři Mánesové a Božena Němcová žijí v bídě. Nikdo z těchto velkých lidí se nestal vychovatelem další generace. (Jediný Pinkas učil dlouhá léta na vyšší dívčí škole!)

Dokončení příště

chvíli s ostatními, ale Adam se tiše a shovívavě usmíval, tento svět se mu zdál nějak příliš mladý a bezstarostný. Což ho divně tížilo a uvádělo v roztržitost, asi to byl pocit a vědomí, že se musí změnit, že musí něco začít, protože je jedna životní doba skončena.

Když je deset lidí pohromadě, není třeba se bát cikánů, jenom dívky ztížily hlasy, když se přiblížili k špinavému vozu. Polonahé ženy nejsou dráždivé ani pro oči mládenčů, vyšlých ráno ze školní lavice, protože jejich nahota je divoká a špinavá. Přepadly je ženské i děti, podobné dotěrným psům, které neodkopneš ani nezaženeš kamenem.

»Z ruky vám budeme hádat, mladí páni!«

Nikdo nechtěl, ale nemožno se zbavit cikánů, nemáš-li pušku a hůl a četníky na pomoc. Chlapci dali dohromady nikel a stříbro, které ráno dostali za vysvědčení, ale to nestačí, černá tlupa nemá nikdy dost sebe větší almužny, cikán vždycky doufá, že se mu podaří ještě něco ukrást.

»Osud — vám uhádneme, slečinky i páni!«

»Kdepak!« Děvčata pískala strachem i vzrušením i odporem k černé dotěrnosti. »My nechceme, dostali jste, jděte už!«

Ale za chvíli stojí všichni kolem špinavého vozu, z něhož to páchně odporně mršinou, močí a čoudem, padl bys, jak je z toho špatně, ale každý se bojí utéci, aby druzí nemysleli, že má strach z té drzé a vrštěcí smečky černých zlodějí.

Osud je tu hrubě urážen nečistými rty, plnými ohavné vyrážky. Děvčata rudnou až do kořínků vlasů, neboť jejich pojem budoucnosti je příliš krásný a čis-

tý, než aby byl znesvěcen špinavou dryáčnicí, která neví nic o jejich smyslech, touhách a srdci.

Jana a Adama chytla ta nejmladší, těžko ji odstrěit a urazit, stojí na tenkých nohou jako na pružných perech a očima blyská jako dravá šelma. Byla by krásná, kdyby smýla prach s obličejů a celý obal nečistoty na zlodějské ruce, vlasy má jako d'ábel a pod špinavou halenkou se pohazují neucudné hrozny prsou. Dusno si zní, z té krásy a oškřivosti, Adam si dovede představit, že by jí uškrtl a nechal ležet mrtvou jako zabitou lasičku. Drží je lepkařmi prsty. Jana i Adama, aby neutekli, protože už je zvyklá na projev hnusu a strachu vymydlených panáků.

»Bohatý, pěkný pán,« kváká řemeslně s primitivní tajemností v rozkřáplém hlase divocha, a černé uhlíky očí hledají Adamovy krotké zorničky.

»Nedobré lásky pán prožije a ode všeho okusí, nikde dlouho nezůstane, s místa na místo utíkat pán bude, jako by ho četník honil.«

Jan se hlasitě a směle zachichl a vytrhl svou ruku ze zajetí, teď už jen aby se vysvobodil taky Adam, ten trpělivý a nesmělý hlupák. Ale cikánka už o Janovu ruku nestojí, stačí jí bílá Adamova dlaň, zvedá ji k palčivým očím a zase dolů a hlas divocha jako by podlehl věstecké extázi:

»Ať si pán s životem popíjí, neboť věku nedožije, jeho čára životní končí uprostřed dlaně, jako by ji ustříhl.«

Teď sama pouští chlapcovu ruku ze svých lepkařských prstů a stojí před ním rozžehlá v snědém obličejí a spaluje ho pohledem, z kterého je člověku nedobře.

»Takový pěkný pán,« skřehotá, »takový pěkný a bohatý pán!«

BUDUJTE A POSILUJTE

spotřební družstva

Požadujte výrobky vlastní družstevní výroby

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

Čtěte **LIDOVÉ NOVINY**